

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta
Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Interpretace moderních dějin Číny na základě analýzy čínských učebnic:

Velká kulturní revoluce

Interpretation of modern Chinese history based on the analysis of Chinese textbooks:

The Great Cultural Revolution

OLOMOUC 2008 Marie L e f l e r o v á
Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ondřej Kučera

Kopie zadání diplomové práce (započítává se do číslování stran, ale číslo strany se neuvádí)

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité
prameny a literaturu.

Olomouc, 27. března 2008

.....

Anotace

Cílem této diplomové práce je interpretovat na základě analýzy čínských učebnic období Velké kulturní revoluce, jež se odehrálo během let 1966 až 1976 v Čínské lidové republice, a zjistit, zda Ministerstvo školství Čínské lidové republiky, které je zodpovědné za tisk čínských učebnic, nezatajilo některá negativní fakta, která provázela Velkou kulturní revoluci. Pro naplnění těchto cílů byly shromážděny kopie aktuálních čínských učebnic během pobytu v Číně v r. 2007. Kapitoly potřebné pro tento výzkum byly následně přeloženy do českého jazyka. Překlady byly konfrontovány s výkladem uvedeným v dostupných historických publikacích, založených na Cambridge History of China. Výsledkem této práce je zjištění, že se Komunistická strana Číny neobávala zveřejnění citlivých informací, ale naopak prokázala velmi odvážný a moderní postoj. Klíčovými slovy jsou: čínská učebnice, Velká kulturní revoluce, rudé gardy, rudá knížka, únorový protiproud, Mao Zedong, gang 4, Jiang Qing, Lin Biao, Zhou Enlai, Deng Xiaoping, zahraniční vztahy Číny, ekonomika Číny.

Dík patří vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Ondřeji Kučerovi za cenné připomínky. Dále děkuji studentu Zhu Enyimu, jenž mi pomohl shromáždit aktuální čínské učebnice, které se staly výchozím materiálem pro sepsání této diplomové práce.

OBSAH

Ediční poznámka	7
Úvod.....	8
Materiály a metody	9
Prolog.....	13
Příčiny a propuknutí Velké kulturní revoluce	14
Rudé gardy	20
Ekonomická situace.....	24
Zahraníční vztahy	28
Odraz Velké kulturní revoluce na život obyčejného lidu.....	32
Městské obyvatelstvo	32
Venkov	33
Studenti.....	34
Zevnějšek	35
Odstranění spolků vedených Lin Biaem a Jiang Qing	38
Obnovení pořádku.....	43
Závěr	46
Resumé v anglickém jazyce	50
Seznam literatury	51
Seznam příloh	53
Přílohy	54
1. Šestnáctibodový dokument s pokyny Ústředního výboru	54
2. Postoj armády k rudým gardám	58
3. Lin Biaův pokus o uchopení moci	60
4. Odsouzení Liu Shaoqiho	61

Ediční poznámka

V této práci je použita čínská transkripce pinyin a čínské znaky v jednoduché podobě pro označení čínských pojmů, ale jen při jejich prvním uvedení v textu.

Velikost písma „12“ je zvolena pro ty části textů, které byly sepsány na základě překladu čínských učebnic. Na ně v textu volně navazují informace, jež byly čerpány z jiných než čínských publikací. Tyto informace slouží k doplnění, či porovnání čínského zdroje. Pro oddělení a zvýraznění těchto pasáží byla použita velikost písma „10,5“.

Řez písma „kurzíva“ byl zvolen pro odlišení čínského překladu, jež se týká pokynů určených pro čínské vyučující. Byla použita velikost písma „10,5“. Tyto pokyny vydané Ministerstvem školství Čínské lidové republiky upřesňují, jak by mělo být dané téma vysvětleno a předloženo studentům.

Pro čínské učebnice, které byly nejvíce využívány pro tuto práci, byly určeny zkratky (viz kapitola Materiály a metody). Pokud se v textu odkazuje na zdroj pocházející z těchto učebnic, uvádějí se tyto zkratky a za nimi pouze následuje číslo strany. Z důvodu častého opakování se rok vydání neuvádí (nachází se až v části Použitá literatura).

Použité pasáže citované, převzaté, z historických publikací psaných v angličtině, jsou volně přeloženy do českého jazyka.

Úvod

Předmětem této bakalářské práce je výklad jednoho z nejdramatičtějších období v moderních dějinách Čínské lidové republiky. Tento desetiletý úsek se zapsal do historie čínského státu i povědomí lidí pod názvem Kulturní revoluce 文化革命. Tato etapa dostala též označení 文化大革命 - Velká kulturní revoluce a 无产阶级文化大革命 - Velká proletářská kulturní revoluce.

Toto období je považováno za velmi zajímavé a především specifické z hlediska porovnání dějin států na všech kontinentech. Téma Velké kulturní revoluce je v odpovídající míře zastoupeno v doporučených učebních materiálech určených pro studenty sinologie či čínské filologie na vysokých školách v České republice a student též může využít dalších zahraničních - především anglických či amerických - publikací, které jsou nabízeny na našem knižním trhu. Nevýhodou však zůstává, že nejsou přeloženy do českého jazyka.

Záměrem této práce je však interpretace této dějinné události na základě čínských učebnic a průzkum, jakým způsobem je předložena čínským žákům a studentům, tedy nové mladé generaci, která toto období neprožila. Práce je též zaměřena na vykreslení situace politické, ekonomické, v oblasti zahraniční vztahů Čínské lidové republiky i samotného života obyvatelstva a na bližší pohled týkající se struktury učebnic. Toto vše se rovněž odráží na členění této práce do jednotlivých kapitol. Pro doplnění faktů je včleněna i obrazová dokumentace, jejíž zdrojem jsou z velké části čínské učebnice. Pro srovnání interpretace čerpané z čínských materiálů byla rovněž použita díla česká a zahraniční, čtenář má tak možnost obdržet celistvý pohled na toto období.

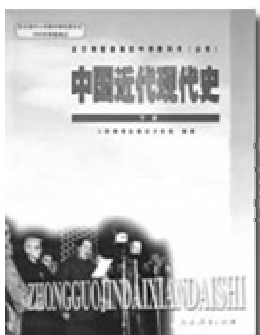
Zásadním cílem je též zodpovědět následující otázky: „Liší se výklad historických faktů v našich a zahraničních materiálech od výkladu v čínských učebnicích?“ „Je Ministerstvo školství Čínské lidové republiky, které nechává tisknout tyto učebnice, ovlivněno řízením Komunistické strany Číny?“ Před zahájením samotného výzkumu se předpokládá, že čínská vláda omezuje výklad tohoto nesnadného období v historii země na minimum a negativní informace s ním spojené spíše zamlčuje. Usuzuje se, že snaha o zachování kultu Mao Zedongovy osobnosti je úspěšná. Překlad a prozkoumání čínských materiálů přinesly zajímavé a překvapivé poznatky.

Materiály a metody

Následující část se zabývá zdroji použitými pro sepsání této práce. Tyto materiály jsou rozděleny do tří skupin (1. čínské, 2. české a zahraniční, 3. doporučené).

1. Čínské materiály

a) Učebnice, z nichž byly použity historické a ekonomické informace

Učebnice *Čínských moderních dějin* pro SŠ, díl druhý, se stala hlavním zdrojem pro vylíčení historických a ekonomických faktů týkajících se Velké kulturní revoluce a na jejím základě byla utvořena i osnova prvních kapitol. Podstatná část informací týkajících se této problematiky je čerpána právě z této knihy, a to ze stran 114 až 125. Pro tuto učebnici je v práci používána zkratka „MD“. Tuto učebnici doplňuje publikace určená pedagogům, která jim dává pokyny, jak jednotlivé události vyložit studentům. I tato příručka byla velmi nápomocna při tvorbě komentářů a bližšího objasnění faktů.

Z učebnice *Čínských dějin* pro 8. ročník, druhý díl, byly použity informace spíše doplňující (především text o tzv. únorovém protiproudu, hnutí 5. dubna a smutečním setkání konaného k uctění Liu Shaoqiho) a některé z obrázků. „ČD“ je zkratka pro tento zdroj.

b) Knihy přibližující čínskou společnost během daného období

Učebnice *Historie a společnost: Tváří v tvář příležitostem a výzvam* pro devátý ročník se především stala pramenem pro poznatky týkající se života prostých lidí. Oživuje též kapitolu věnovanou zahraniční politice, kde nastiňuje návštěvu amerických hráčů stolního tenisu a amerického prezidenta Richarda Nixona. Dále z ní byla vybrána stať zabývající se jadernými zbraněmi. Pro tuto učebnici byla zvolena zkratka „HS“.

Informace čerpané z *Jednoduché standardní experimentální učebnice* požadované pro výuku historie na SŠ pomohly načrtnout vývoj stylu oblékání především dívek a žen v kapitole nazvané „Odras Velké kulturní revoluce na život obyčejných lidí“. Pro název této učebnice je použita zkratka „JU“.

V této práci jsou rovněž použity informace z knihy *Divoké labutě*, která byla přeložena do 30 jazyků. Changová v ní líčí život tří žen – své babičky, matky a ten vlastní. V pozadí příběhů je vykreslena politická scéna, a to od začátku 20. století až do konce sedmdesátých let. Autorka ve svém díle spojila popis dějinných událostí s popisem její vlastní životní situace. V této práci jsou zmíněny především autorčiny postřehy, které pomohly dokreslit a lépe přiblížit dějiště Velké kulturní revoluce. Cílem není líčit pocity paní Changové, ale především reálná a jasná fakta. Changová opustila Čínu roku 1978 díky vládnímu stipendiu, které jí umožnilo studium v Londýně, poté v Yorkshiru, kde studovala lingvistiku. Je též vítána na mnoha univerzitách po celém světě jako přednášející, jež seznamuje své posluchačstvo s komunistickou Čínou. Její práce dokazuje snahu o maximální pravdivost faktů, které uvádí ve svých knihách, a proto je její dílo „*Divoké labutě*“ považováno za relevantní zdroj.

c) Učební materiály pomáhající pedagogům při výkladu čínských dějin

Jedním z cílů této práce je ukázat způsob pojetí historických událostí během Velké kulturní revoluce tak, jak ho nařizuje Ministerstvo školství Čínské lidové republiky. Za tímto účelem bylo použito dvou pomocných příruček pro pedagogy na středních školách. Jedna z těchto knih doplňuje již zmíněnou učebnici Čínských moderních dějin pro SŠ, která se stala výchozím materiálem především pro výklad historických faktů v této práci a druhým zdrojem je *Nový stručný učební materiál pro vyučující sloužící jako příprava pro výuku dějin na střední škole*. Pro tento zdroj je použita zkratka „NSUM“. Dalším cílem je tlumočit čtenáři, které body jsou v této škále historických skutečností považovány za stěžejní a na které by měli vyučující klást důraz, aby byly žáky pochopeny. K tomu poslouží citované otázky a úkoly ze třech učebnic - 1. *Čínské moderní dějiny* pro SŠ 2. *Čínské dějiny* pro 8. ročník a 3. *Historie a společnost: Tváří v tvář příležitostem a výzvám* pro 9. ročník, jež jsou v nich zadány žákům. Pro tento rozbor byly nápomocny i obrázky v těchto publikacích, jež jsou obecně pokládány za dokumentaci klíčových momentů dějin. Pro co největší zachování autentičnosti byl překlad ponechán téměř beze změn. U tohoto přeloženého textu byl z důvodu přehlednosti použit řez písma „kurzíva“ a velikost písma „10,5“.

Většina čínských učebních materiálů je vydávána 人民教育出版社 (Lidovým vzdělávacím nakladatelstvím). Toto nakladatelství je tím největším v Čínské lidové republice a spadá pod působnost Ministerstva školství. Zaměřuje se především na výzkum, překlad, publikování a distribuci učebnic pro základní a střední školy a dalších vzdělávacích knih. Toto nakladatelství bylo založeno roku 1950 a od roku 1983 úzce spolupracuje s další organizací, která se zabývá rovněž výzkumem a zdokonalováním nejen učebnic, ale i učebních metod používaných na základních a středních školách. Během padesáti let vydalo přibližně 20 tisíc druhů publikací a prodalo 50 miliard svazků. Nakladatelství taktéž zajišťuje publikace zaměřené na odborné vzdělání pro dospělé a produkuje CD, VCD a další učební pomůcky. Hlavním záměrem těchto učebnic pro základní a střední školy je zvýšení morálních hodnot, kulturních vědomostí a zájmu o vzdělání a rozvoj kreativity studenta.

2. České a zahraniční materiály

Dalším zdrojem byla kniha PhDr. Ivany Bakešové *Čína ve XX. století*, díl druhý, která je vyžadována jako studijní materiál na Univerzitě Palackého v Olomouci při výuce moderních dějin Číny. Tato publikace usnadnila porovnání s čínským výkladem pojednávajícím o Velké kulturní revoluci a stala se pramenem přínosným zejména pro popis potrestání viníků, odpovědných za největší zlo napáchané během tohoto období a pro popis zahraničních vztahů. Dějiny Číny Johna K. Fairbanka přeložené do českého jazyka přispěly k četným komentářům.

Publikace napsané v anglickém jazyce *China Since 1919 – Revolution and Reform* a *The Search for Modern China* poskytly nový náhled a spoustu zajímavých informací týkajících se tohoto období. Alan Lawrance ve své knize *China Since 1919 - Revolution and Reform* shromáždil v té době supertajné dokumenty vydané Komunistickou stranou Číny, jejichž obsah je nanejvýš překvapivý. Velmi vhodně nastiňují tehdejší politickou atmosféru. Překlady některých z nich jsou nabídnuty v přílohouvé části této práce.

3. Doporučená literatura

Pro podrobnější bádání a studium této problematiky je vhodná kniha 中国现代史, 第二版 [Čínské moderní dějiny, díl 2.], která je napsána v čínském jazyce. Ten, kdo by se chtěl zabývat bližším průzkumem čínských učebnic, jejich porovnáváním, rozdílným pojetím dané

historické události, grafickou částí, může využít následujících publikací: 历史与社会, 我们传承的文明, 八年级 [Historie a společnost: Zděděná kultura, osmý ročník] a 中国近现代史纲要 [Resumé čínských novodobých dějin].

Kapitoly čínských učebnic, jejichž tématem bylo období Velké kulturní revoluce, byly přeloženy a konfrontovány s výkladem v jiných materiálech než čínských (viz bod 2. České a zahraniční materiály).

Prolog

Od května 1966 do října 1976 se odvíjí deset nepokojných let Velké kulturní revoluce. Velká kulturní revoluce je chybným hnutím způsobeným lidmi na vysokých postech státu. Přinesla Straně, státu i všem lidem zhoršení podmínek a závažné ztráty. V porovnání úrovně rozvoje ekonomiky a společnosti s jinými rozvíjejícími se státy prohloubila ještě více tento rozdíl a znamenala tak krok zpátky. (MD, 124)

Vyučující: Jsme na tom stejně, všichni jsme se narodili až po konání 11. pléna třetí schůze všečínského shromáždění lidových zástupců a vyrostli jsme tedy až po období reform a otevření se světu, ale jaká byla situace předtím? Dědečci a babičky v našem okolí zažili to období zmatku. Všichni se prostřednictvím jejich vypravování nebo literatury obeznáme se základními událostmi a s lidmi, kteří figurovali ve Velké kulturní revoluci a příště si o tom popovídáme. Profesor pustí na dataprojektoru ukázky z této doby.

První žák: Já vím, že za Velké kulturní revoluce byl tehdejší hlava státu Liu Shaoqi 刘少奇 veřejně kritizován a krutě pronásledován.

Druhý žák: Během Velké kulturní revoluce spáchal znamenitý spisovatel Lao She 老舍 sebevraždu, utopil se v jezeře.

Vyučující: Z toho co nám teď naši dva spolužáci řekli, můžeme usoudit, že Velká kulturní revoluce ve skutečnosti nebyla revoluce, ale že se jednalo o vnitřní zmatky, nepokoje a pohromy. Jak je možné, že se v našich novodobých dějinách Číny mohly odehrávat takové nepokoje, které se protáhly až na 10 let?

Žák odpovídá: Tzv. levičácké úchylky v Komunistické straně Číny se rozvinuly v třídní boj dohnaný až do extrémní fáze. (NSUM, 156)

¹Vlastním jménem Shū Qìngchūn, novelista, spisovatel krátkých povídek a dramatik, žijící v letech 1899-1966.

Příčiny a propuknutí Velké kulturní revoluce

Základní důvody, které zapříčinily vznik Velké kulturní revoluce jsou rozděleny do následujících dvou bodů.

I. Boj proti revizionizmu a nastolení kapitalismu

Čínské učebnice předkládají tuto verzi. Vevnitř Strany se prý pozoruje mylný nárůst sklonu k levici,² který je čím dál závažnější. V polovině šedesátých let dvacátého století se Mao Zedong 毛泽东 chybně domnívá, že v Ústředním výboru dochází k revizionizmu,³ že Strana i země stojí před nebezpečím spočívajícím v obnovení kapitalismu. Mao Zedong špatně odhadl politickou situaci jak ve Straně, tak i v zemi. Následkem toho se události vyvíjely opačným směrem, než bylo zamýšleno. Velká kulturní revoluce nejenže nenašla klíč k vlastnímu čínskému socialismu, ale naopak socialismus utrpěl ztráty. Aby se Mao Zedong vyhnul tomuto znovunastolení kapitalismu, rozhodl se spustit Velkou kulturní revoluci. (MD, 32) V té době kariéristé Lin Biao 林彪, Jiang Qing 江青 a Kang Sheng 康生 s postranním úmyslem využívají této Mao Zedongovy chyby, a tak je dána do pohybu Velká kulturní revoluce.⁴ (MD, 114) John K. Fairbank naopak hovoří o přímém spojení mezi Mao Zedongem a Lin Biaem, jež mu zaručuje podporu znovu zpolitizované armády,⁵ a přes svoji manželku Jiang Qing⁶ si Mao

² U nás se vžil výraz „levičácká úchylka“.

³ Revizionismus – úsilí o znovupojetí, změny, úpravy daného (stávajícího) stavu nebo názoru. John K. Fairbank vysvětluje tento pojem jako odklon od rovnostářství a péče o lid a od kolektivní organizace, kterou nahradil růst nové vládnoucí třídy se zvláštními privilegii, skupiny městských profesionálů s technickým vzděláním a podle Maovy definice se tím rozuměl i ústup od cílů revoluce, akceptování společenských zel jako privilegovaného postavení a hromadění pozemských statků.

⁴ Zde si můžeme povšimnout dobře zvolené formulace v čínské učebnici – přiznává se, že původcem Velké kulturní revoluce je sám Mao Zedong, jsou vyjmenovány i na první pohled racionální důvody, jež ho k tomuto „opatření“ vedly, avšak jsou to kariéristé Lin Biao, Jiang Qing a Kang Sheng, kteří „vyžívají této Mao Zedongovy chyby“.

⁵ Tj. Lidově osvobozenecá armáda, která byla oporou politického zřizení. Sestávala se ze zhruba 38 „hlavních sil“ či „armád“, rozmístěných celostátně v 11 vojenských okruzích. Vedle těchto hlavních útvarů existovaly ještě regionální síly, rozdělené do 28 provinčních vojenských okružích, které byly cvičené pouze k místním obranným aktivitám. Hlavním velitelem byl předseda Komunistické strany Číny, který zastával obvykle souběžně také funkci předsedy Ústřední vojenské komise. Vojska si pěstovala vlastní obilí a spravovala vlastní místní průmysl, aby byla do jisté míry soběstačná. Regionální uskupení této armády pronikala do místních orgánů státní správy a veřejné bezpečnosti. LOA držela vlastně reálnou moc ve státě. Dostala za úkol zničit „protirevoluční organizace“, což si vyložila po svém a ničila veškeré vojenské revoluční organizace, které se nějakým způsobem postavily proti zájmům LOA. K velkým střetům došlo především v Hongkongu 香港 a Wuhanu 武汉 roku 1967, nejhorší situace pak nastala v Pekingu 北京 a Kantonu 广东. (Informace jsou čerpány z knihy John K. Fairbanka, s. 428-9, 580.)

mohl připočíst ještě pomoc skupiny radikálních šanghajských intelektuálů. John K. Fairbank podává toto vysvětlení: „Mao se domnívá, že moc byrokratů v Pekingu roste a že tato nová elita vykořisťuje rolníky, kteří se tak znovu mohou ocitnout na samém dně společnosti. Mao si však přeje, aby cílem vlády byla prosperita této široké masy. Podle něj byl boj proti revizionizmu v Číně podnícen příkladem Sovětského svazu, kde ideál socialistické vlády podkopaly korupce a byrokratismus.“

II. Mao Zedong chce posílit svou moc

Bezprostředním důvodem Maových obav počátkem šedesátých let bylo obecně rozšířené a vytrvalé snižování jeho zásluh a politiky ze strany stranického aparátu. Mao byl již starý a jeho kolegové se ho snažili odsunout stranou.

Skupina nadaných intelektuálů se též nezdržela kritiky a používala nepřímých metod podobenství, narážek a historických příkladů k rozdmýchání a udržování kritiky chybné „velkého skoku“ a své názory a postoje vyjadřovala v úvodnicích, esejích, komentářích, divadelních hrách a dalších literárních dílech. Někteří zpochybňovali Maovu myšlenku hlásající, že všechna literatura musí přímo sloužit revoluci. Mao Zedonga též rozladila skutečnost, že na zasedání politbyra Ústředního výboru Komunistické strany Číny konané roku 1965 nenašel podporu pro dokončení školské reformy vyhlášené již roku 1958. Mao, který byl vždy považován díky svému výsadnímu postavení za moderního císaře a nazýván Velkým kormidelníkem a Rudým sluncem, se najednou cítil ohrožen, a proto se rozhodl dosadit k moci své stoupence s podobnými názory, a tak znovu získat kontrolu ve Straně a tím i v celé zemi.

⁶ Tato filmová herečka si naklonila Mao již v Yan'anu 延安, kde byla zprvu považována za Mao Zedongovu společnici a od roku 1939 za jeho třetí ženu. Maoova druhá žena He Zizhen, která porodila dítě během Dlouhého pochodu, duševně a fyzicky onemocněla a byla poslána na léčení do Sovětského svazu. (Spence 1999: 568) Jiang Qing se později projevila jako schopná politička. Usilovala o kontrolu na kulturní scéně, aby zde mohla pod záminkou návratu k proletářským hodnotám uskutečnit radikální reformy. Lin Biao z ní později učinil vedoucí odboru pro kulturu při Lidově osvobozené armádě.

V roce 1965 v zimě šanghajské noviny 文汇报 zveřejňují článek napsaný Yao Wenyuanem 姚文元⁷ který v něm představil kritiku na nově zkomponovanou historickou hru „Hairui opouští úřad“ 海瑞罢官. Tuto hru sepsal místostarosta Pekingu Wu Han 吴晗⁸ Ten ve hře, jejíž děj se odehrává v době dynastie Ming 明, popsal čestného a poctivého úředníka Hai Ruie 海瑞 který toho času zastával úřad provinčního správce v místě Yingtian 应天. Další postavou je Xu Jie 徐阶, který měl za dynastie Ming rozhodující postavení ve vládě a byl i velkostatkářem v oblasti jižního toku Dlouhé řeky. V době, kdy Hairui zastával funkci provinčního správce, odešel sem do místa svého narození na odpočinek. Xu Jieův syn násilně zabral pole rolníků a zmocnil se venkovské dívky. Hai Rui ho odsoudil k smrti a odvážil se vystoupit proti velkostatkářům, kterým nařídil navrátit pole a některé uvrhl do vězení. (MD, 114-115) Avšak další autoři historických knih nabízejí jiné pojetí tohoto dramatu. Hai Rui, ačkoli byl loajální ke svému císaři, ho kritizoval za ničení státních zásob, zatímco vyhladovělé obyvatelstvo bylo dohnáno ke vzpouře. Dílo bylo uveřejněno roku 1959 v Lidovém deníku. Hai Rui byl vychvalován jako odvážný muž všech dob, který zůstával nebojácny navzdory hrozbám trestu. Tvrdohlavý císař, kterému Hai Rui sloužil, byl popsán jako marně toužící po nesmrtelnosti a a neschopný přijmout kritiku. V roce 1965 se Mao a Jiang Qing domnívají, že se Wu Han snaží alegoricky spojovat Hai Ruie s Peng Dehuaiem 彭德怀. Wu Han poté rozvinul toto dílo ve hru Hai Rui opouští úřad, která byla publikována v létě 1961. V té době všichni Číňané, kteří se zajímali o politiku, věděli, že Peng Dehuai kritizoval Mao za „velký skok“ a tedy slova protestu Hai Ruie musí mít velký význam pro Wu Hanovo posluchačstvo. (Spence 1999: 569)

Mao Zedong tuto Yao Wenyuanovu kritiku podpořil a stává se tak hozenou rukavicí pro vypuknutí Velké kulturní revoluce. Yao Wenyuan křivě napadl Wu Hanovu hru, která představuje odpor kapitalistické třídy proti diktatuře proletariátu.⁹ Na začátku druhého roku v kulturní oblasti začíná přehnaná kritizující politická kampaň. (MD, 115)

⁷ Před Velkou kulturní revolucí zastával Yao Wenyuan v Šanghaji funkci zástupce redaktora v deníku 解放日报. Byl ve spolku s Zhang Chunqiao 张春桥 a Jiang Qing (byl údajně jejím zetěm). Poté, co napsal kritiku na Wu Hanův článek, jeho moc a pozice byly na vzestupu. Byl i členem ústřední jednotky pro kulturní revoluci a politického byra Ústředního výboru Komunistické strany Číny.

⁸ Wu Han se narodil v roce 1909. Studoval čínské dějiny a stal se uznávaným odborníkem na dobu dynastie Ming. Zemřel roku 1969 na následky choroby, která byla zapříčiněna brutálním zacházením. (Spence 1999: 574)

⁹ Na začátku roku 1966 se sešly dvě rozdílné skupiny, aby se zabývaly Wu Hanovým případem. Jednou z nich byla Skupina pěti pod vedením Peng Zhena 彭真. Peng Zhen byl vysloužilým členem strany, který v té době zastával funkci starosty Pekingu a předsedy Městského výboru Komunistické strany Číny. Dále ji tvořili starší zaměstnanci z okruhu tisku, akademiků a členů Ministerstva kultury. Byli to blízcí Liu Shaoqiho a Deng Xiaopinga 邓小平. Druhá skupina byla sestavena pod řízením Jiang Qing v Šanghaji. Peng Zhenova Skupina pěti se snažila zmírnit Wu Hanův případ a spíše o něm debatovat pouze na akademické úrovni, než ho považovat za politickou záležitost, která by měla být klíčovým faktorem ve třídním boji. Případu přiznávali důležitost, ale poznamenali, že by se měl vyřešit rozumně. Přívrženci Jiang Qing prohlašovali, že se Čína nachází pod diktátorskou zhoubnou protistranickou a protisocialistickou linií, která naprosto odporuje Maovu smýšlení. Tato linie je prý kombinací buržoazních a revizionářských myšlenek v literatuře a umění. Wu Hanovo dílo označili za perfektní příklad tohoto politicky mylného psaní a varovali, že čínská kulturní scéna je přímo zarostlá tímto antisocialistickým plevellem. Lin Biao poznamenal, že pokud proletariát nebude zastoupen

Studenti by měli pochopit za jaké situace byla hra „Hai Rui opouští úřad“ napsána, co je jejím hlavním obsahem. Studenti by měli vědět, že tato dobrá hra byla napsána na doporučení Mao Zedonga. Hai Rui v ní mluví otevřeně k vládci. Je třeba se zaměřit na tyto dva problémy:

a) 10. listopadu 1965 Yao Wenyuan uveřejňuje v šanghajském tisku článek, kde kritizuje novou verzi historické hry „Hai Rui opouští úřad“. Jiang Qing, Zhang Chunqiao, Yao Wenyuan a jejich stoupenci za velmi neobvykle tajných podmínek pečlivě osnují komplot a tuto historickou hru „Hai Rui opouští úřad“ vykládají jako odraz třídního boje, ve kterém se kapitalistická třída (buržoazie) staví proti diktatuře proletariátu. Článek jmenovitě kritizuje místostarostu Pekingu, slavného historika Wu Hana.

b) Článek se ve skutečnosti zaměřuje na nejednotnost ústředních státníků v důležitých politických otázkách od roku 1961 a útočí na klíčové postavy státu a ne pouze na Wu Hana. Začátkem roku 1966 se tato kritika rozšířila na historiografickou, literární, uměleckou a filozofickou scénu a zformovala se v rozsáhlé politicky kritizující hnutí v oblasti ideologického vzdělání. Tyto intrikářské aktivity, které odsoudily hru „Hai Rui opouští úřad“, účinně roznítily všechny nepokoje.

V květnu roku 1966 se na budově jídelny Pekingské univerzity 北京大学 objevily *dazibao* 大字报¹⁰ (noviny velkých znaků), které se staly mocnou zbraní pro studenty. (HS, 19, obrázek tamtéž)

Mládež si dovolila kritizovat své profesory a provolávat heslo „bouřit se proti autoritám je správné“. Mao Zedong údajně toto *dazibao* nechal otisknout v denním tisku a to se tak stalo inspirací pro ta

v literatuře a umění, tak buržoazie určitě bude. Boj je tedy nevyhnutelný. Mao a jeho stoupenci tudíž nazvali velkou kulturní revoluci „Proletářskou“. (Spence 1999: 571-2)

¹⁰ Tzv. *dazibao* mají v Číně svou tradici. Jmenují se tak proto, že jako podklad využívají starý novinový papír, na který se píše štětcem velké znaky. Takto vyrobené noviny se potom vylepují na vybrané veřejné plochy. (Bakešová 2003: 87)

následující. Mao prohlašuje, že *dazibao* profesorky Nie¹¹ se stává deklarácí Pařížské komuny 20. století. Pařížská komuna¹² z roku 1871, o které psal Marx s velkým nadšením, byla považována za vrchol spontánního povstání a uspořádání v západní historii. Mao dokonce proklamoval, že bude ještě Čínou překonána. (Spence 1999: 574) Nie Yuanzi, přednášející filozofie, na tomto plakátě údajně obviňovala hlavu Pekingské univerzity ze špatné interpretace Maovy žádosti po Kulturní revoluci. Strana se ho snažila zničit, ale Mao ho nechal publikovat v Lidovém deníku, a tak se rozšířil po celé Číně. Všichni revoluční intelektuálové údajně provolávali: „Ochraňme Ústřední výbor Komunistické strany, Mao Zedongovy Myšlenky a diktaturu proletariátu!“ (Lawrance 2004: 188-89) Poté Mao vytvořil vlastní plakát. Byl prohlášen za nejoslavnější revoluční dokument, který položil hlavní principy Velké kulturní revoluce. Mao Zedong v pekingském tisku uvedl, že se někteří vedoucí soudruzi z ústředí vydali zcela opačným směrem. Osvojili si reakční postoj buržoazie a posílili její diktaturu a potlačovali narůstající hnutí Velké kulturní revoluce. Nadouvají se pýchou buržoazie a snižují morálku proletariátu. Těmito osobami jistě myslel Liu Shaoqih a jeho zastánce.

V létě roku 1966 centrální výbor za vedení Mao Zedonga postupně svolává rozsáhlou schůzi ústředního politického byra a osmou z 11 plenárních schůzí a rozesílá informativní dokument „16. května“ s programem Velké kulturní revoluce a dokument Ústředního výboru¹³ týkajícího se Velké kulturní proletářské revoluce, jež obsahuje 16 bodů. Tyto dva dokumenty nařizují, aby byli lidé zastupující kapitalistickou třídu a působící v kultuře, Straně, vládě či armádě podrobeni kritice. Tak je zahájen chybný boj proti vedoucím autoritám Liu Shaoqimu a Deng Xiaopingovi, kteří se prý ubírali touto kapitalistickou cestou.

¹¹ *Dazibao* bylo prezentováno jako živelně vyjádřená vůle studentů. Brzy se však ukázalo, že živelně nevzniklo. Jeho napsání a vyvěšení měla na svědomí jedna z asistentek na katedře marxismu-leninismu, která byla dlouholetou přítelkyní Jiang Qing. (Bakešová 2003: 87-88)

¹² V období vlády Komuny ve Francii se dělnické třídy poprvé podařilo alespoň na chvíli se chopit moci a pokusit se o reformy ve směru socialistické proměny společnosti. Komuny tvořily republikánské revoluční síly (noví jakobíni, blanquisté, proudhonovci), jež byly podporovány dělníky, maloburžoazií, některými intelektuály a I. internacionálou (28. 9. 1864). Komuna však narazila na tvrdý odpor vlády, jež se spojila s německými vojsky. Pařížská komuna vznikla za mimořádných okolností, jež ve Francii nastaly po porážce v německo-francouzské válce a po pádu druhého císařství (4. 9. 1870) a jež provázelo zklamání z míru z 28. ledna a protisociální vnitřní politiky monarchisticky naladěného Národního shromáždění. Rozhodnutí Adolpha Thierse odzbrojit národní gardu vedlo 18. března k povstání pařížského lidu. Thiersova vláda a vojsko se stáhly do Versailles a v Paříži byla 26. března zvolena rada Komuny. Deset komisí, jež měly nejen výkonnou, ale i zákonodárnou moc, převzalo otěže vlády. Komuna ozbrojila lid; továrny a dílny, jejichž majitelé zastavili výrobu, předala dělnickým družstvům a usilovala o částečné zespolečenštění výrobních prostředků, odluku církve od státu a o rovnoprávnost žen. V radě Komuny však vládly hluboké rozpory ohledně rozsahu revolučních změn. Ve vedení Pařížské komuny se vytvořily dvě frakce, většinová z novojakobínů a blanquistů a menšinová z proudhonistů. Komuna vytvořila stát nového typu: nahradila ministerstva komisemi, řízenými Výborem veřejného blaha a nahradila armádu stálou národní gardou; rovněž rozpustila policii. Od začátku dubna byla Paříž hermeticky uzavřena v obklíčení francouzských a německých vojsk. V bojích mezi komunardy a obléhateli docházelo na obou stranách ke zvěrstvům. Po neúspěšném pokusu komunardů obsadit Versailles vnikla 21. května vládní vojska do hlavního města. Komuně se nepodařilo navázat spojení se zahraničím, takže zůstala proti vládní armádě a pruským vojskům osamocena. Po týdnu krvavých bojů porazily vládní jednotky Pařížskou komunu. Padlo 25 000 komunardů, asi 40 000 jich bylo zatčeno a deportováno na nucené práce do Nové Kaledonie či do Alžírka.

¹³ Překlad jednotlivých pokynů tohoto dokumentu je ke shlednutí v příloze.

Dále je založena ústřední skupina pro kulturní revoluci. Do čela této řídicí struktury je postaven Chen Boda 陈伯达. Lin Biao,¹⁴ Jiang Qing, Kang Sheng, Zhang Chunqiao se jménem této skupiny chopí příležitosti a vyvolávají tzv. *dadao yiqie* 打倒一切 svržení všeho, velkou vnitřní válku. Revoluční zmatený stav plný nepokojů je v té době vyvolán zastavením výuky i práce v továrnách po celé zemi. Některé úřadující orgány jsou ohroženy, většina kádrových pracovníků a inteligence je perzekuována. (MD, 115)

Totální uchopení moci

V lednu roku 1967 si Zhang Chunqiao a Yao Wenyuan díky svým intrikám a Wang Hongwenovi 王洪文, vedoucí postavě šanghajske odbojné skupiny uzurpovali rozhodující moc v Městském stranickém úřadu i v Obecním úřadu v Šanghaji, což bylo nazváno tzv. lednovou revolucí. Tento počín musí být vysvětlen ze dvou hledisek.

a) Po této události Mao Zedong tuto akci vyložil takto: „Uzurpování moci malou skupinou autorit, která se vydala kapitalistickou cestou, se za podmínek diktatury proletariátu stalo revolucí, během které jedna společenská třída chce svrhnout druhou.“ Toto Mao Zedongovo hodnocení bylo mylně považováno za pozitivní a Lin Biao a Jiang Qing ho využili ke „svržení všeho“ ve všech sférách v celé zemi, vyprovokovali tak stranický boj o moc v hlavním vedení a ten se dále rozšířil z ústředí přes další stranické a vládní orgány do všech profesí a odvětví.

b) Když boj o moc sílil, docházelo ke krutým střetům v početných frakcích a k násilnostem. Bylo tak silně narušeno společenské uspořádání i výroba. Celá země upadla do nikdy předtím nepoznaného chaosu.

¹⁴Lin Biao (1901 – 1971) pochází z provincie Hubei 湖北. Velmi brzy se zúčastnil revoluce. Působil v rudé armádě i v osmé lidové osvobozené armádě, kde si vydobyl vysoké vojenské postavení. V roce 1959 po schůzi v Lushanu 庐山 nahradil Peng Dehuai, začal řídit denní práci v ústřední vojenské komisi KS. S tajnou ctižádostí se za každou cenu snažil upevnit moc. Spolčil se s Jiang Qing a jako člen politického byra si šikovně zajistil stoupence a oporu u klíčových pracovníků a naopak významné staré soudruhy (Chen Yun 陈云, Li Fuchun 李富春, Chen Yia 陈毅, Xu Xiangqian 徐向前, Nie Rongzhen 聂荣臻 a další), kteří vykonávali záslužné služby, vytlačil z politického byra. (MD, 117)

Rudé gardy

Kulturní revoluce byla v zásadě městské hnutí a jeho hlavními protagonisty byly od poloviny roku 1966 až do svého zrušení v polovině roku 1968 Rudé gardy.

Mao aktivizoval radikální studenty prostřednictvím hesel jako „Palte na štáby“ a „Učte se revoluci prováděním revoluce“.¹⁵ Kult Maa byl u většiny mládeže velmi živoucí a každý toužil ho spatřit na vlastní oči. Během léta a podzimu roku 1966 Mao uspořádal v Pekingu 6 masových shromáždění, aby si tak ještě více upevnil svou prestiž. Hovořil se až o deseti milionech mladých lidí, kterým byla zajištěna doprava po železnici do hlavního města a ubytování zdarma. Lin Biao nazývá Maa nejvýznačnějším vůdcem proletariátu a největším géniem nynější doby. Byl to on, kdo dal příkaz vytisknout Maovy citáty, které byly sebrány do tzv. rudé knížky, jež se stala téměř biblí pro rozdováděnou mládež. Studenti se vybrané Maovy výroky učili nazpaměť a poté je s vervou provolávali.

Po začátku Velké kulturní revoluce vysoké školy nepřijímaly studenty, továrny nenabíraly pracovníky, vysoký průmysl a služby se nerozvíjely, středoškoláci si už nemohli zvýšit své vzdělání a ani se zapojit do práce.

Rudé gardy a ti, již se bouřili proti všemu starému, se snažili zničit staré myšlení, starou kulturu, zvyky a mravy vykořisťovatelské třídy. Ve všech různých oblastech celé země se pustili do pustošení historických památek a tím se dopustili nevyčísitelných škod. (HS, 19)

V provincii Shangdong spálili památní desku v Konfuciově chrámu, jejíž nápis opěvoval Mistra jako učitele a vzor ctnosti všech dob (viz obrázek). Zhou Enlaiovi se podařilo uchránit alespoň část. Pomohl také mnoha pronásledovaným lidem.

¹⁵ „Jestliže měl Mao přimět obyvatelstvo k akci, musel straně odejmout moc a prosadit naprostou věrnost a poslušnost ke své osobě. K tomu potřeboval teror – mohutný teror, který by potlačil veškeré ohledy a rozdrtil všechn strach. Ideální nástroj spatřoval v chlapcích a děvčatech od třinácti do dvaceti let. Ti byli vychováni k fanatickému kultu Maovy osobnosti a v agresivní teorii „třídního boje“. Měli typické vlastnosti mládí – byli nepoddajní, nebojácní, dychtili být se za „spravedlivou věc“ a prahli po dobrodružství a činech. Byli ale i nezodpovědní, nevdělaní a snadno manipulovatelní a měli sklon k brutalitě. Jen oni mohli poskytnout Maovi onu obrovskou sílu, kterou potřeboval k zastrašení společnosti a k vytvoření chaosu, který by otřásl a rozbil její základy. Poslání Rudých gard vyjadřovalo heslo: „Přísaháme, že zahájíme krvavý boj proti každému, kdo se odváží odporovat Kulturní revoluci a nesouhlasí s předsedou Maoem!“ (Changová 1996: 282)

Mnoho vedoucích zaměstnanců na vysokých postech bylo obviněno z toho, že se vydali po cestě kapitalismu, mnoho vzdělců bylo označeno za reakcionářské vědecké autority. Museli chodit v průvodu s vysokou čepicí na hlavě a veřejně se tak vystavit hrubému zacházení a hanbě, což zanechalo na jejich těle i duši vážné rány. (HS, 19, obrázek tamtéž) „Jejich přátelům v řadách obecnosti se mohly drát slzy do očí, ale z jejich úst zněly jenom kletby a nadávky, zvláště když se oběť po hodině či dvou zhroutila vyčerpáním.“ (Fairbank 1998: 444) Osobní tragédie začala posléze líčit „literatura ran“.

Rudé gardy rozpoutaly brutální vládu teroru, vnikaly do domovů bohatších spoluobčanů a intelektuálů, pálily knihy a rukopisy, ponižovaly, mlátily a dokonce zabíjely jejich obyvatele a to vše ve jménu Velké kulturní revoluce.

Protože na mnoha místech země dochází ke střetům mezi mládeží a armádou, Ústřední výbor vydal pokyny zakazující použití ozbrojené síly.¹⁶

Nastal rovněž pokus rozšířit Kulturní revoluci do průmyslu. Docházelo ke střetům mezi gardisty a dělníky či rolníky. Dělníci a rolníci se shromažďovali s úmyslem svrhnout nadřizené, kteří měli moc ve fabrikách, dolech či venkovských oblastech. Byla dokonce ochromena železniční doprava. Největší nepokoje se rozpoutaly v Šanghaji pod vedením Wang Hongwena. Byly organizovány stávky na železnicích, blokády důležitých institucí a správní orgány města byly nahrazeny tzv. „pařížskou komunou XX. století“, jejíž prostřednictvím uzurpovala krajní levice moc ve celé šanghajské aglomeraci. Výsledkem byla zmatená situace, během níž různé radikální skupiny bojovaly se stranickými představiteli i mezi sebou. Tyto události si vysloužily název „lednový vítr vanoucí ze Šanghaje“.

Po začátku Velké kulturní revoluce nebyl odpor staré generace státníků ve Straně a kádrových pracovníků zastaven. Během února roku 1967 tato stará generace rebelů ostře kritizovala na různých schůzích chybný postup uplatňovaný ve Velké kulturní revoluci, avšak brzy došlo k jejich lživému obvinění z tzv. „únorového opozičního postoje“¹⁷ a posléze

¹⁶ Překlad těchto pokynů je zařazen v příloze.

¹⁷ V jiných publikacích - např. v knize *The Search for Modern China* - se můžeme též setkat s výrazem „únorový protiproud“ či v *Dějínách XX. století* je použit výraz „únorový vítr“. Tyto obraty vyjadřují nesouhlas

k jejich potlačení. Např. Ye Jianying 叶剑英, představitel staré generace, nesouhlasil především se zmatkem způsobeným jak ve straně, tak ve vládě, v továrnách i na vesnici a dokonce i v armádě. (ČD, 32-3)

Únorový protiproud

Tento problém musí být představen ze tří hledisek.

a) *Střet se odehrál v období velkých těžkostí, jak v zemi tak ve Straně, mezi starou generací revolucionářů a spolky Lin Biao a Jiang Qing. Záměrem byla snaha napravit chyby Velké kulturní revoluce. V tomto boji ukázala stará generace vůli Strany i lidu a prokázala nesobeckost a odvahu.*

b) *V únoru se postavil proti pomluvám Jiang Qing a Lin Biao tzv. únorový protiproud. Poté boj, útoky a perzekuce vedoucích kádrů různé úrovně – a to ve Straně i mimo ní – zintenzívněly, nespravedlivých případů přibývalo. Mezi nimi byl tím největším případ Liu Shaoqiho, který byl prohlášen za skrytého zrádce. Během 8. konání pléna 12. schůze všečínského shromáždění lidových zástupců byl navždy vyloučen ze Strany.*

Pusťte studentům dokument o Liu Shaoqim, který jim ho představí od období jeho působení jako předsedy státu, kdy se těšil velké úctě a prestiži, až po jeho perzekuci, která vedla k jeho smrti. Nechte je přemýšlet o této příčině změny postavení. Učitel poukáže na to, že za Velké kulturní revoluce byla pošlapána demokracie i právní řád, a až na 11. konání pléna třetí schůze všečínského shromáždění lidových zástupců byly tyto problémy debatovány a byla zdůrazněna nutnost posilnit socialistický právní řád a nechat prozkoumat systém demokracie a zákonů a vyřešit problémy, které zanechala minulost. Žáci mohou sami uvést příklady a vysvětlit, že dochází k postupnému zlepšování práv a zákonných postupů, že se znalost zákonů povolna dostává do širokého povědomí obyvatelstva, a že se Čína rozhodla zařadit mezi právní státy. (NSUM, 153)

c) *Poté, co byl únorový protiproud potlačen, malá skupina pro kulturní revoluci zcela nahradila funkci ústředního politbyra.*

Mezi rudými gardami docházelo k frakčním bojům, jejímž důvodem byl rozdíl v třídní klasifikaci.

Pro další fázi bylo charakteristické odstraňování funkcionářů ze svých úřadů. Jejich místa pak připadla zcela nezkušeným gardistům. Armáda do těchto počínů z počátku nezasahovala a později pak nad nimi ztrácela kontrolu.

starších straníků se situací v zemi, především pak v Šanghaji, odkud pochází „lednový vítr“, též „lednová bouře“- viz výše, a tak dochází ke střetu těchto „větrů“.

V únoru roku 1968 Mao Zedong nařizuje, aby se mladí lidé odebrali na venkov, kde se jim dostane v chudém vesnickém prostředí převýchovy.¹⁸ Během několika let je jich tam přes 16 milionů. Zapojují se do zemědělských prací. Ztrácejí tak v mladém věku možnost dostat standardní vzdělání, což je velká škoda. A časový odstup dokazuje, že to právě přineslo jisté problémy při modernizaci státu. (MD, 116) Podle informací A. Lawrance vykonávali na venkově těžkou zemědělskou práci a měli se stále sebezdokonalovat a studovat Maova díla, aby tak lépe vstřebávali a porozuměli socialistické revoluci. Ve skutečnosti byli jak ve vězení, nemohli se volně pohybovat. Rodiny byly většinou rozděleny. Životní podmínky byly kruté. Studentům bylo přiděleno jen minimum potravy a ubytování bylo velmi skrovné.

Mladí lidé opouštějí města

Vzdělání mladí lidé odcházejí pracovat do horských nebo pohraničních oblastí během období zmatků v celé zemi. Mladí lidé měli být přínosem pro vývoj nerozvinutých oblastí. Avšak následování tohoto pracovního konceptu bylo chybné. Hlavním smyslem propagace této ideologie bylo, aby se bojovalo a předcházelo revizionizmu a zmenšily se tři hlavní rozdíly (mezi městem a venkovem, průmyslem a zemědělstvím, fyzickou a duševní prací). Ve skutečnosti velké množství mladých lidí ztratilo možnost opravdu se vzdělávat ve školách, byl narušen vývoj mladých talentů a vznikly závažné společenské problémy.

V tomto období dává Mao Zedong pokyn, aby inteligence a kádroví pracovníci vykonávali manuální práci, což jim zaručí vynikající příležitost se něco naučit. Dostává se jim rovněž převýchovy na vesnici. Ačkoli se díky těmto pracím zocelují, jejich znalosti o venkově rostou, tento program však způsobuje oddálení práce a výzkumu v oblasti kultury a vědy, a tím dochází k velkým škodám na kulturnímu vývoji celého státu. (MD, 116-117)

„'Kulturní revoluce' ve smyslu běsnění rudých gard skončila v roce 1969. Neskončil ale frakční boj ve vedení KS Číny, který ji vyvolal. Z tohoto důvodu posunula čínská historiografie konec 'kulturní revoluce' až do roku 1976, to je do roku smrti Mao Zedonga.“ (Bakešová 2003: 96)

¹⁸ Někteří studenti toto nařízení přijali s nadšením. Vyzval je k tomu přece sám božský Mao. 22. prosince 1968 Lidový deník uveřejnil: "My máme také dvě ruce, nebudeme se nechat ve městech krmit." Obyvatelé hlavního města provincie Gansu, z nichž někteří jsou vzdělání mladí lidé, se raději na delší dobu odloučí od rodiny a pospíchají na venkov. Dále bylo v deníku poznamenáno, že tento nový smělý trend si jistě zaslouží pochvalu. Zároveň byly citovány i Mao Zedongovy pokyny: „Vzdělání lidí se vydají na vesnici, kde se jim dostane mezi chudými zemědělci nutné převýchovy. Je třeba přesvědčit městské kádry a lid, aby své dcery a syny, kteří již dokončili střední a vysoké vzdělání, poslali na venkov. Venkovští soudruzi ze všech oblastí by je měli uvítat.“

Ekonomická situace

Socialistické budování ekonomiky v desetiletí 1956 - 1966, které předcházelo Velké kulturní revoluci, je poznamenáno mnoha vážnými nezdary, avšak i tak stále vykazovalo velké úspěchy. Ve Wuhanu 武汉 a Baotou 包头 (velkoměsto ve Vnitřním Mongolsku) byly postupně vystavěny dvě ocelárny, byla založena nová průmyslová odvětví jako hutnictví, hornictví, elektrárny, petrochemický průmysl, a tak mohla být sestrojena letadla, auta a další stroje a otevřela se tak cesta pro dalších více než deset profesí. Byla vystavěna železnice dlouhá 8 000 kilometrů a ve všech provinciích a autonomních oblastech kromě Tibetu vedla železnice. Územími Fujian 福建, Ningxia 宁夏, Qinghai 青海 a Xinjiang 新疆 poprvé projel vlak. Nafta vždy představovala ekonomický pilíř průmyslu, v této době byla již plně dostačující, a tak obdobím, kdy se Číňané museli spoléhat jen na importovanou naftu, byl vyhlášen konec. (JU42-43)

Tento zmatený stav v období Velké kulturní revoluce jasně ovlivnil ekonomiku země. Došlo k ochromení ekonomických pracovních orgánů. (MD, 118) Chod ekonomiky ztrácí kontrolu, klesá kvalita výrobků, výrobní náklady rostou, dodávky materiálu se dostávají do problému, pracovní kázeň se uvolňuje, trh se zásobami je nejistý, životní úroveň lidu se snižuje. (JU, 43) Nařízení v mnoha institucích byla zrušena. Mnoho dělníků i vedoucích pracovníků opustilo své pozice, aby se mohli podílet na revoluci. Doprava také nebyla v dobrém stavu. Během dvou let hodnota výroby v průmyslu a zemědělství překročila 100 miliard yuanů.

Stav ekonomiky v letech 1966 – 1968

	Celková hodnota výroby v průmyslu	Oproti minulému roku	Hrubý domácí produkt	Oproti minulému roku
Rok 1966	253,4 miliard yuanů	+17,3 %	55,87 miliard yuanů	+24,4%
Rok 1967	210,45 miliard yuanů	-10%	41,97 miliard yuanů	-25%
Rok 1968	201,53 miliard yuanů	-4,2%	36,13 miliard yuanů	-13,9%

“文革”中的周恩来

Po události „913“¹⁹, Zhou Enlai 周恩来 (viz obrázek vlevo) řídí denní práce v ústředí. Pustí se do přeorganizování ekonomiky státu, vedoucí pracovníci se znovu ujímají práce, ve všech personálních sférách se situace obrací k lepšímu. Do roku 1973 dochází k oživení národní ekonomiky.

Situace národní ekonomiky v roce 1973

Celková hodnota výroby v průmyslu a zemědělství	396,7 miliard yuanů	Nárůst oproti minulému roku 9,2%
Hrubý domácí produkt	80,97 miliard yuanů	Nárůst oproti minulému roku 5,6%
Příjem obyvatelstva	231,8 miliard yuanů	Nárůst oproti minulému roku 8,3%

Právě když už je zřejmé, že ekonomika je na dobré cestě, Jiang Qing, Wang Hongwen, Zhang Chunqiao, Yao Wenyuan a další zahajují kampaň nazvanou „Kritika Lin Biao a Konfucia“ namířenou proti Zhou Enlaiovi. Mao Zedong je kritizuje a nazývá je „Gangem čtyř“ 四人帮.

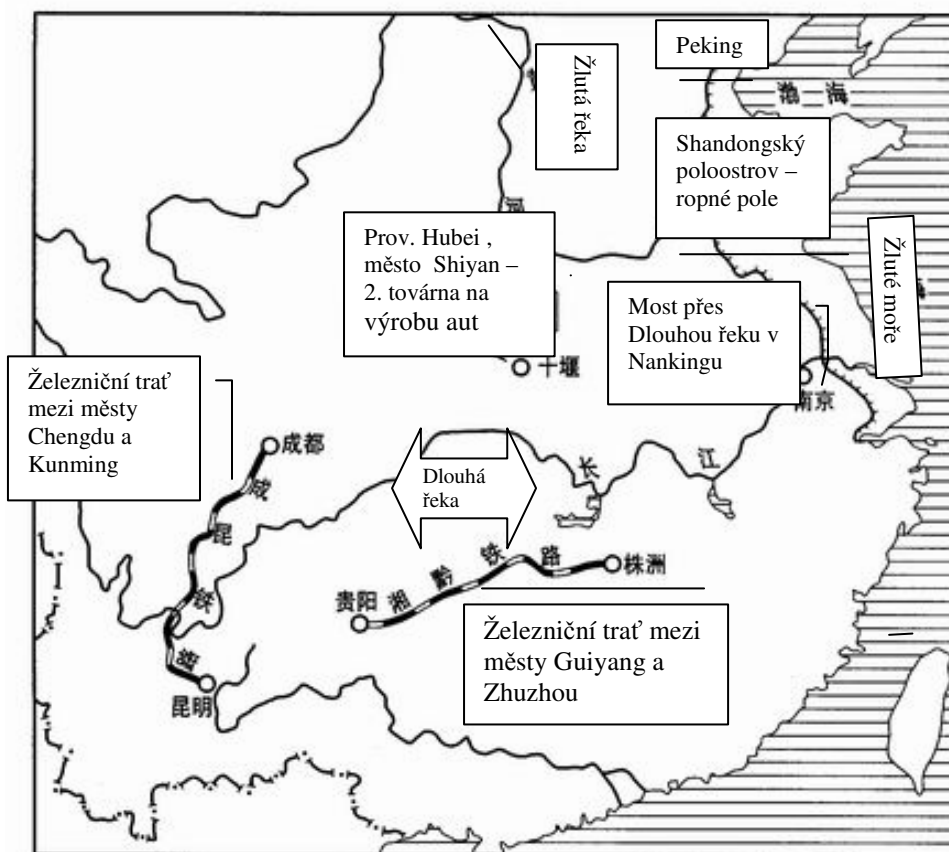
Jiang Qing využívá moci tisku a znovu rozněcuje lid, kritizuje školství a snaží se o obnovu Kulturní revoluce. Politické ovzduší je opět napjaté. Všechny kampaně let 1971-5 vytvářely pocit nejistoty.

V roce 1975 je Zhou Enlai vážně nemocen, a tak Mao Zedong pověřuje Deng Xiaopinga,²⁰ aby řídil denní práce v ústředí. Deng Xiaoping se jasně snaží o reorganizaci, činí

¹⁹ Tento kód „913“ v sobě ukrývá datum 13. září a stal se názvem pro Lin Biaoův nepovedený pokus o uchopení moci.

²⁰ „Tento rodák ze Sichuanu 四川 roku 1920 odjel studovat do Francie, kde se seznámil s Zhou Enlaiem a dalšími levicově orientovanými studenty a jejich prostřednictvím s marxistickými idejemi. Spolu s nimi založil

efektivní opatření při budování ekonomiky a snaží se napravit chyby způsobené Velkou kulturní revolucí. Společenské uspořádání se postupně stabilizuje, jsou odstraněny dopravní zácpy, ekonomika znovu rapidně vzrůstá.

*1966-1976 年主要建设成就示意图

Mapa znázorňující nejdůležitější stavitelské úspěchy během let 1966-76

Celková reorganizace práce začíná u železniční dopravy. Deng Xiaoping podotýká: „Nyní je nejslabším článkem železnice, pokud problémy v železniční dopravě nebudou

Komunistický svaz čínské mládeže v Evropě a vstoupil do Komunistické strany Číny. Z Paříže se přes Moskvu vrátil v roce 1927 do Číny, aby se aktivně zapojil do práce v ústředním výboru strany, který v té době sídlil v Šanghaji. Poté, co Kuomintang šanghajský výbor zdecimoval, odešel Deng Xiaoping do Mao Zedongem řízené revoluční základny ve východní Jiangxi 江西. Prožil Dlouhý pochod i těžká léta v Yan'anu. Po vzniku Čínské lidové republiky působil v nejrůznějších stranických funkcích ve své rodné provincii Sichuan, odkud byl v roce 1952 povolán do Peking. Většinu let pracoval po boku Zhou Enlaie, převážně jako místopředseda Zhou Enlaiem řízené Státní rady. Deng Xiaoping nevystoupil aktivně proti „velkému skoku“, ale na počátku 60. let se spolu s Liu Shaoqim, Chen Yunem a dalšími aktivně snažil o odstranění jeho negativních následků. Na počátku Kulturní revoluce zastával funkci generálního tajemníka Komunistické strany Číny. Brzy upadl v nemilost u Jiang Qing. Nejtěžší měsíce přežil v izolaci, nejdříve v Peking, později v odlehlém místě v provincii Jiangxi, kde pracoval v dílně na opravu traktorů. Do Peking se vrátil až po rehabilitaci v roce 1973. Deng se stal Zhou Enlaiovým nejbližším spolupracovníkem. Po odeznění rudogardistického běsnění se snažil o konsolidaci národního hospodářství. Plně rehabilitován byl až na 3. plénu ústředního výboru strany po X. sjezdu v roce 1977.“ (Bakešová 2003: 144-6)

vyřešené, rozmístění výroby zůstane v nepořádku a celý plán selže.“ Náměstek železniční dopravy vysílá pracovní skupiny do Xuzhou 徐州, Taiyuanu 太原, Zhengzhou 郑州 a dalších měst, zřizuje železniční úřady a snaží se řešit důležité body reorganizace. Nákladní doprava dosáhla nejvyšší úrovně v historii, což mělo důležitý účinek na obnovení průmyslu.

Během deseti let Velké kulturní revoluce se ztráty vyšplhaly na 500 miliard yuanů. Díky Zhou Enlaiovi, Deng Xiaopingovi, kteří pilně pracovali v ústředí a mnoha dalším vedoucím pracovníkům, ekonomika přece jen vykazovala jisté výsledky.

Ekonomická situace v roce 1975

	Celková hodnota výroby v yuanech	Navýšení oproti předchozímu roku
Průmysl a zemědělství	450,4 miliard	11,9%
Průmysl	321,9 miliard	15,1%
Zemědělství	128,5 miliard	4,6%
Hrubý domácí produkt	81,56 miliard	

Gang 4 se zuřivě staví na odpor proti této reorganizaci. Mao Zedong také nechce jen přihlížet, jak Deng Xiaoping napravuje chybná počínání pramenící z Velké kulturní revoluce a rozpoutá proti němu kampaň. Právě stabilizovaná situace zase upadá do zmatků. (MD, 117-121)

Zahraniční vztahy

Uprostřed 60. let je situace na státních hranicích neklidná. Čína podporuje v americko-vietnamské válce právě Vietnam. Stranické vztahy se Sovětským svazem se přerušují a tím se i zhoršují vztahy obou zemí. Čínská vláda tedy musí čelit tlaku pramenícího nejen z převahy Sovětského svazu, ale i Spojených států amerických. Velmi závažné nepokoje ve světě mají rovněž negativní vliv na ekonomický vývoj. Od počátku 70. let se mezinárodní situace zlepšovala. (MD, 114)

Zahraniční vztahy byly za Velké kulturní revoluce poznamenány stejným bezmyšlenkovitým fanatismem jako domácí politika. Velká kulturní revoluce přivedla Čínskou lidovou republiku do izolace.

Když se Zhou Enlai vypravil v roce 1965 na rozsáhlou misi dobré vůle po zemích Afriky a Asie, začala se čínská politika poskytování hospodářské pomoci, jakou byla například vybudování železnic mezi Tanzánií a Zambií v Africe, mísit s revolučním zanícením a špionáží. Čínský pokus o ustavení Konference zemí třetího světa v Alžíru, která by nezahrnovala Sovětský svaz, skončil fiaskem. Komunistická strana Indonésie se mezitím pokusila o státní převrat a byla totálně potřena indonéskou vládou. Tyto neúspěchy přiměly Čínu k tomu, aby se během Velké kulturní revoluce držela v zahraniční politice zpátky.

V červnu roku 1967 se navíc rozvášnění gardisté zmocnili vedení ministerstva zahraničí. Jejich oddíly systematicky ničily archívní záznamy. Ministr zahraničí Chen Yi byl několikrát přinucen k sebekritice před zraky tisíců ječících studentů. Došlo rovněž k přerušení diplomatických styků s několika zeměmi. Byla odvolána většina čínských velvyslanců a zahraniční obchod se dostal do úpadku. Rudé gardy dokonce vyplenily sovětskou ambasádu a britské a indonéské velvyslanectví vypálily. Revoluční aktivita čínských velvyslanectví v Barmě a Kambodži vedla k násilnostem.

Po roce 1965 podnikly Spojené státy i Čína opatření, aby se vyhnuly přímé konfrontaci při válce ve Vietnamu.

Mezi Čínou a Sovětským svazem však od roku 1960 nadále panovala nevráživost. Čína také velmi odsoudila vstup sovětských vojsk do Československa roku 1968. Podle názoru čínského stranického vedení neměla žádná země právo vojensky okupovat jinou zemi. Mluvčím těchto názorů byl Zhou Enlai, který na základě událostí v Československu formuloval tezi o rozpadu světové socialistické soustavy. V důsledku toho se během následujícího roku ideologické rozpory mezi Komunistickou stranou Sovětského svazu a Číny prohloubily. Začaly se objevovat incidenty podél 6 500 km dlouhé hranice, což vedlo k patřičnému posílení zdejších sovětských sil. V březnu roku 1969 čínská strana vyslala přepadové komando na sporný ostrůvek na řece Ussuri, hlavním přítoku Amuru na severovýchodním pomezí Číny. Sovětská odvěta byla tvrdá, a to nejen zde, ale i na mnoha dalších místech podél sovětsko-čínské hranice. Když Severní Korea začala spolupracovat se Sovětským svazem, ochladly i korejsko-čínské vztahy. Nebezpečí čínsko-sovětských srážek na hranicích trvalo až do září 1969, kdy se cestou z pohřbu Ho Čimina zastavil

v Pekingu nejvyšší představitel Sovětského svazu Alexei Kosygin. S Zhou Enlaiem se dohodl, že se hraniční spor bude řešit mírovou cestou.

Docházelo také ke srážkám s indickými hlídkami na hranicích s Tibetem.

Roku 1953 Zhou Enlai sepsal 5 zásad míru a položil základy diplomacie nové Číny. Země tak navázala diplomatické vztahy se Sovětským svazem a dalšími dvaceti šesti státy. V říjnu roku 1971 Čínská lidová republika znovu nabyla své právoplatné místo v Organizaci spojených národů (HS, 29) a obnovila kontakt s většinou zemí světa včetně USA.²¹

图1-40 美国乒乓球代表团游览长城

Sportovci při prohlídce Velké čínské zdi

6. dubna 1971 navštívil Čínu oddíl amerických hráčů stolního tenisu. Byla to první delegace ze Spojených států vyslaná po vzniku Čínské lidové republiky. Tato událost přilákala světovou pozornost. Ministerský předseda při přijímání této výpravy řekl: „Začali jste novou kapitolu v oblasti čínsko-amerických vztahů.“ 29. dubna byla publikována řeč prezidenta Nixona 尼克松 „Už jsme prolomili pevné ledy.“ „Doufám, že v jistou dobu navštívím čínskou zem.“ (HS, 30, obrázek tamtéž)

²¹ Událostmi, provázejícími válku na korejském poloostrově v roce 1950-53, byla Čínská lidová republika zbavena možnosti zasednout v OSN. Celou Čínu zastupovala až do roku 1971 taipejská vláda z Taiwanu bez ohledu na to, že pod její jurisdikci spadala jen nepatrná část čínského území. Když v roce 1971 hlasovalo pro přijetí Čínské lidové republiky do OSN poprvé více než dvě třetiny členských států, museli taiwanští delegáti v duchu zásady, že existuje pouze jedna Čína, opustit všechny složky OSN, jejichž činnosti se do té doby aktivně účastnili. Přijetí Čínské lidové republiky do OSN mělo zpětně za následek ochotu vlád předních zemí světa diplomaticky uznat vládu v Pekingu. Podle zásady, že existuje jen jedna Čína, to automaticky znamenalo přerušeni styků s vládou v Taipei. (Bakešová 2003: 115-116)

Americký prezident Nixon navštívil Čínu

V únoru r. 1972 prezident Nixon přiletěl do Peking. Ještě ani nesestoupil z letadla a už natahoval ruku k čekajícímu Zhou Enlaiovi. Pevné stisknutí ruky se protáhlo až na minutu (viz obrázek výše). Nixon řekl: „Toto stisknutí rukou obou nejvyšších představitelů znamená nejen zdolání oceánu, ale i vzájemného dvacetiletého nepřátelství.“ (HS, 30, obr. tamtéž) „Představitelé obou vlád se dohodli, že budou v neustálém kontaktu a budou iniciovat styky na poli vědy, kultury, sportu, obchodu a sdělovacích prostředků, budou spolu konzultovat všechny mezinárodněpolitické otázky a budou usilovat o postupnou normalizaci vztahů. Kontakt mezi oběma vládami umožňovaly speciální mise sídlící v Paříži.“ (Bakešová 2003: 116-17)

Dalším velkým úspěchem byla normalizace vztahů s Japonskem roku 1972. Vláda Čínské lidové republiky se vzdala nároků na reparace za škody způsobené japonskou okupací v letech 1931-45 a dala najevo, že americko-japonskou bezpečnostní smlouvu nepovažuje za překážku. Zhou Enlai pozval premiéra Tanaku do Peking a poté obě strany publikovaly prohlášení obsahující rozhodnutí navázat diplomatické styky. Následkem tohoto jednání pozbyla platnosti mírová smlouva podepsaná s taiwanskou vládou v roce 1952.

Čínská diplomacie se začala soustřeďovat na západní Evropu. V roce 1975 navštívil Deng Xiaoping Francii – zemi, kde kdysi studoval. Čínská lidová republika následně uznala existenci Evropského hospodářského společenství²² a akreditovala u něho svého oficiálního představitele. Došlo ke zlepšení vztahů s Německou spolkovou republikou.

Čínská lidová republika přestala jednat se zeměmi střední a východní Evropy z pozice ideologického nepřítele a přestoupila na pozici vztahů na základě pěti principů mírového soužití zemí s různým společenským zřízením. (Bakešová 2003: 117)

Při pohledu zpátky zjistíme, že republika prošla mnoha útrapami, ať už musela čelit četným bitvám, podstoupit mnoho útisků nebo zažít spoustu nezdarů, nová Čína však vždy postupovala vpřed. Jaderné zbraně jsou na světě považovány za nástroj s největší smrtící schopností. V té době je ovládaly pouze Spojené státy americké a Sovětský svaz, což

²² Vzniklo římskou smlouvou ze dne 25. 3. 1958 mezi Francií, Německou spolkovou republikou, Itálií, Belgií, Nizozemím, Lucemburskem s cílem řídit celní unii, společný trh a jednotný celní tarif.

představovalo pro bezpečnost Číny vážnou hrozbu. Aby byl uchráněn mír a bezpečí, Číňané v padesátých letech dvacátého století spoléhali se na vlastní sílu, začali zhotovovat atomovou a vodíkovou bombu, řízenou střelu, družici, aby tak celému světu tím více ukázali svou sebedůvěru. V červnu roku 1964 byla úspěšně na severozápadě Číny vyzkoušena řízená střela.²³ V říjnu roku 1966 jaderná hlavice střely vzplanula a na stanoveném místě ve vzduchu explodovala. V roce 1970 se Čína zařadila na páté místo za Sovětským svazem, Spojenými státy americkými, Francií a Japonskem jako země, která je schopna vypustit družici. (HS, 20) Zatímco Sovětský svaz celá léta aktivně podporoval přijetí ČLR do OSN, v roce 1971 nebyl změnou čínského zastoupení nadšen. Čínská lidová republika odmítla podporovat některá sovětská stanoviska, především v otázce odzbrojení. Postavila se i proti omezení jaderných pokusů.

²³ První atomová bomba dostala šifrovaný název „596“. Tato čísla symbolizovala 6. měsíc roku 1959, kdy Chruščov informoval Čínu, že Sovětský svaz neposkytne prototyp bomby. (Spence 1999: 567)

Odras Velké kulturní revoluce na život obyčejného lidu

Všichni obyvatelé byli úzce spojeni se systémem, který si je udržoval pod kontrolou tím, že je rozčlenil do tříd a učinil je plně závislými na vedoucích jejich speciálních jednotek. Museli si zvyknout na život plný strachu a hrůzy. Jedním z cílů Pařížské komuny byla úplná rovnocennost, a proto se Mao Zedong dožadoval konfiskace a zničení soukromého majetku. Docházelo ke znárodnování všech průmyslových podniků a zrušení všech úroků na vkladech ve státních bankách, k násilnému vystěhování majitelů půdy z vlastních domů. Nastal konec soukromého tržního hospodářství. (Spence 1999: 576)

Městské obyvatelstvo

Od padesátých až do konce sedmdesátých let dvacátého století, kdy byl velký nedostatek, byly ocel, železo, uhlí, obilí, vejce, mýdlo a další nutné suroviny pro život závislé na plánované produkci a prodeji. Každý člověk ve městě dostal každý měsíc lístek např. na 250 gramů tuku. Podobné kupony byly vydávány i na nákup obilí, oblečení, kola apod. V tomto období se člověk tedy mohl pouze spolehnout na tyto lístky, které mu zajistily přísun základních věcí nezbytných pro život.

图1-35 农民在听广播

V šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století byla životní úroveň lidu poměrně nízká. Šicí stroj, kolo, hodinky a rádio si mohl dovolit málokdo. Vlastnit rádio bylo snem mnoha domácností. Každý den se lidé - poté co se najedli a vypili si čaj - sešli, aby si vyslechli rozhlasové vysílání a byli tak obeznámeni s důležitými událostmi ve své zemi (viz

obrázek). Bylo to jejich největší potěšení. Později tyto 4 věci nahradila barevná televize, lednička, pračka a klimatizace. (HS, 24-5)

图1-32 炉子

图1-33 收音机

图1-34 各种票证

V učebnici má student k nahlédnutí 3 obrázky – stará kamna, rádio a zmíněné kupony, k nimž se vztahuje první otázka: „Rozliš a porovnej, výrobky, které se již nepoužívají a čím byly nahrazeny.“ Některé se dnes ještě používají, ale postupně byly nahrazeny nebo změnilo použití, např. kolo. Vypiš výrobky, které v té době vůbec nebyly, ale dnes se velmi často používají, např. mobil.

Projevem hrůznosti tehdejší doby bylo to, že se nikdo neodvážil spálit či vyhodit jakékoli noviny. Na každé titulní straně totiž byl Maoův portrét a v každém druhém řádku se citovala jeho slova. Tyto noviny lidé museli střežit jako nějaký poklad, a kdyby vás někdo viděl, jak se jich zbavujete, byla by z toho katastrofa. Nechat si je však také přinášelo problémy: do Maova portrétu se mohly pustit myši, nebo mohly noviny jednoduše zetlít a obojí se dalo vyložit jako zločin proti Maovi. (Changová 1996: 338)

Během Velké kulturní revoluce též došlo k přejmenování ulic a restaurací. Názvy měly znít revolučně.²⁴

Venkov

„Od velkého skoku byl venkov zorganizován do komun, z nichž každá čítala mnoho vesnic a tvořilo ji dva tisíce až dvacet tisíc domácností. Na nižším stupni než komuny byly výrobní brigády, jež zase řídily práci několika výrobních jednotek. Výrobní jednotka byla přibližně totéž co vesnice a představovala článek života na venkově. Pracovat museli všichni rolníci a každý z nich si za jeden den práce vydělal pevně stanovený počet „pracovních bodů“. Počet nasbíraných bodů hrál důležitou úlohu při rozdělování zásob na konci roku. Rolníci totiž dostávali od výrobní jednotky potraviny, palivo a další potřeby každodenního života a k tomu nepatrnou částku v hotovosti. Po žních odevzdala výrobní jednotka část svého

²⁴ Původní jméno jedné z restaurací v Chengdu 成都 – hlavního města provincie Sichuan – „Vůně sladkého větru“ bylo nahrazeno za „Pach střelného prachu“. (Changová 1996: 477)

výtěžku jako daň státu. Zbytek se rozdělil. Nejdříve se vyměřilo základní množství zásob, rovným dílem každému muži. Ženy dostaly asi o čtvrtinu méně. Děti do tří let měly nárok na poloviční množství. Jelikož dítě, jemuž bylo jen něco málo přes tři roky, zcela pochopitelně nemohlo sníst tolik jako dospělý, bylo žádoucí mít víc dětí. Tento systém tudíž fungoval proti kontrole porodnosti. Zbytek úrody se pak rozdělil podle toho, kolik pracovních bodů si člověk vydělal. Dvakrát do roka se sešli všichni rolníci, aby každému stanovili počet pracovních bodů za jeden odpracovaný den. Tyto schůze nikdo nevynechal. Většinou mladých mužů a mužů ve středním věku nakonec přidělili deset bodů za den a ženám osm. Jeden či dva rolníci, které celá vesnice uznala za výjimečně pracovitě, dostali bod navíc. „Třídní nepřátelé“, jako třeba bývalý vesnický statkář a členové jeho rodiny, získali o dva body méně než ostatní, a to navzdory skutečnosti, že pracovali stejně tvrdě a obvykle dostávali ty nejtěžší úkoly. Protože mezi jedinci téhož pohlaví se počet bodů na den lišil jen nepatrně, závisel celkový počet dosažených pracovních bodů hlavně na tom, kolik dnů člověk odpracoval, a ne jakou práci ve skutečnosti odváděl. To představovalo pro vesničany neustálý zdroj rozporů. Rolníci po sobě každý den pošilhávali, aby viděli, jak pracují ti ostatní, a aby je náhodou někdo nevyužíval. Ženy byly zahořklé vůči mužům, kteří nezřídka vykonávali tutéž práci jako ony, ale získávali o dva body víc. Lidé se v jednom kuse hádali.“ (Changová 1996: 433)

Mao nabídl rolníkům zázračný lék: „bosé doktory“. To jméno vzniklo z toho, že takový „lékař“ měl žít jako rolník, pro které byly boty příliš cenným majetkem, než aby je nosili v blátivých polích. Studenti mohli místo namáhavých prací na vesnici pomáhat lékařům. Nastoupili do práce bez výcviku, v tom lepším případě si alespoň prostudovali příručku pro „bosé doktory“. „Vůbec nepotřebují tak obsáhlé metodické školení,“ vyjádřil se. „Měli by se učit a zvyšovat si úroveň hlavně praxí.“ 26. června 1965 učinil poznámku, z níž se stala směrnice pro zdravotnictví a školství: „Čím více knih čteš, tím jsi hloupější.“ (Changová 1996: 446)

Manželským párům se společné trvalé bydliště nepřidělovalo automaticky. Pokud mladý pár uzavřel sňatek a jeden z nich byl přihlášen k práci na venkově, nemohl se dotyčný vrátit ke svému partnerovi, který pracoval ve městě. Pokud chtěli bydlet spolu, musel se jeden z nich vzdát svého bydliště ve městě. Spousta mladých čínských párů žila odděleně a podle předpisu měli manželé právo prožít dvanáct dní v roce společně.

Studenti

Studenti, potomci rodičů, kteří byli nějakým způsobem spojováni s *Guomindangem*, nebo potomci bohatých vlastníků půdy či snad kapitalistů, kteří „vykořisťovali“ za starého režimu, byli nazváni špatnými elementy. To jen podněcovalo jejich vztek ve frakčních bojích. Některým byl odepřen vstup do velmi malého počtu elitních škol, které se stávaly vlastně přípravnými pro děti významných stranických kádrů,

jež pak mohly pokračovat ve studiu na vyšším stupni. Jiní měli pocit, že byly stranické pozice obsazeny nevdělanými venkovskými kádry, kteří zažili ještě Maovy někdejší partizánské dny, a teď by tito lidé měli být sesazeni, aby uvolnili místo těm mladším a vzdělanějším.

Někteří rudí gardisté objevili problém se semaforem. Červená, barva revoluce, znamená zastavit, a proto brzdí pokroky v revoluci! A to není nic jiného než urážka. Tento omyl musí být napraven: červená znamená „jed“! Kdyby byl požadavek jako je tento přijat, vznikl by chaos v dopravním systému země a zapříčinil by mnoho nehod. V té době, kdo by se odvážil jít proti proudu a neschvalovat tento absurdní požadavek vytyčený rudými gardami? Naštěstí premiér Zhou předešel katastrofě tím, že povolal gardisty k debatě. Řekl: „Už jsem slyšel před několika dny o tomto návrhu a opravdu obdivuji váš skvělý revoluční duch. Šel jsem se zeptat mého řidiče a pár jiných soudruhů a ti mi řekli, že ať je den či noc, jasno či mlha, červené světlo je vidět zdaleka. Ale se zeleným a žlutým světlem to tak není a při určitých podmínkách nejsou viditelná. A je to přesně z tohoto důvodu, proč se červené světlo v celém světě používá jako označení pro zastavení, aby se tedy zajistila bezpečnost řidičů - snížením riziku kolize. Můžeme se tedy shodnout na následujícím: červené světlo je světlem revoluce, které garantuje bezpečnost všech revolučních aktivit?“ Gardisté souhlasili. („Go on Red! Stop on Green!“, Michael Schoenhals, ed., *China's Cultural Revolution 1966-1969: Not a Dinner Party* [Armonk, New York: M.E. Sharpe, 1996], pp. 331-3, Lawrence 2004: 196)

Zevnějšek

Úplné podřízení Straně mělo rovněž vliv na vzhled čínského lidu. Následující obrázek slouží jako ukázka tehdejšího úboru, obuvi a úpravy vlasů. (<http://www.morningsun.org>, 29. 3. 2008)

a) Oblečení

Během Velké kulturní revoluce se změnil styl oblékání. Na konci období dynastie Qing si prosté dívky oblékaly velmi volné šaty, které zakrývaly jejich ženské křivky. Když se do povědomí lidu dostal západní oděv, typ krásy se zcela změnil. Šat dívkám musel dobře padnout, úzké rukávy krátké róby se rozšířily. Na konci dvacátých let dvacátého století lidé přijali přednosti západního oblečení, což vedlo k mnoha úpravám, vylepšení a zavedení nového stylu u *qipaa* 旗袍. Upustilo se tak od původního střihu. Ženy to uvítaly, stalo se denním oblečením módního střihu městských žen. V padesátých a šedesátých letech se dostalo přízně střihu pocházejícího ze Sovětského svazu.²⁵ Protože životní podmínky lidu byly těžké a skromné, oblečení i ozdoby byly velmi nevýrazné, až fádni. Pohodlné oblečení čínského střihu bylo určeno na denní nošení a oblek kádrových pracovníků se stal velmi populární a módní.²⁶ Během Velké kulturní revoluce měly dívky zkrácené vlasy, nosily vojenskou čepku a v ruce třímaly svazek Maových myšlenek. (JU, 54-55)

b) Účesy

„Revoluční nadšení“ se přeneslo i na kadeřníky...

Revoluční pracovníci kadeřnických živností v Guangzhou, 27. října 1966

[...]

Všichni revoluční pracovníci kadeřnických živností by měli rychle zničit všechny vývěsní štítky, které by měly jen nádech feudálních, kapitalistických či revizionářských myšlenek. Staré symboly by měly být nahrazeny novými, které by poukazovaly na revoluční důležitost. Tak budou naše obchody navždy zářit revolučním leskem!

Všichni revoluční zaměstnanci by měli především v kadeřnických salonech odhodlaně vytvářet vlastní revoluci, ať už co se týče jejich myšlenek, oblečení nebo jejich vlastních účesů. Měli by důrazně vystoupit proti všem podivným a pošetilým věcem, které se neshodují s Mao Zedongovými myšlenkami. Měli by se vzdát „cowboy“ účesů a zbavit se „cowboy“ obleků. Měli by podporovat revoluční myšlenky, vytvářet revoluční účesy a obléct si revoluční šaty.

²⁵ Tzv. *Liening zhuang* 列宁装 – pravd. inspirovaný oblekem Lenina. Nosily jej i dívky. Podle obrázku vypadal jako náš slabší kabát zapnutý na knoflíky s klopami, bez či s páskem.

²⁶ Tzv. *Zhongshan zhuang* 中山装 – pojmenován po Sun Zhongshanovi 孙中山, který po Xinhaiské revoluci 辛亥革命 sloučil zvláštnosti západního a čínského střihu a vytvořil nový oblek. Později byl tento výraz překládán jako žaket à la Mao.

Odmítáme obsloužit ty zákazníky, kteří trvají na „cowboy“ účesu! Bojkotujeme všechny zákazníky, kteří jsou oblečeni jako „cowboys“ nebo „cowgirls“.

Vítáme ty zákazníky, kteří chtějí změnit jejich podivné účesy.

„Eradicate Bizarre Bourgeois Hairstyles“, 27 August 1966 Survey of China, Mainland Press, No. 3776, 8. September 1966 (Lawrance 2004: 195-6)

Odstranění spolků vedených Lin Biaem a Jiang Qing

Lin Biaoovo postavení se stálo zvyšovalo. Považuje se za Mao Zedongova nástupce. A protože je v čele spolku, jeho vliv a moc roste. Lin Biaoův spolek²⁷ zintenzivňuje úsilí, aby si uzurpoval moc, čehož si je Mao Zedong vědom.

林彪反革命集团部分成员

Část členů Lin Biaoova spolku (ČD, 33)

V létě roku 1970 Lin Biao na schůzi v Lushanu předstírá, že chce Mao Zedonga za předsedu státu, ve skutečnosti se jím ale chce stát on. Chen Boda, Lin Biaoova manželka 叶群, Wu Faxian 吴法宪 a další členové spolku se neshodují při volbě. Lin Biaoova manželka jim důvěrně sděluje: „Když se nestane předsedou, co si Lin Biao počne, kam ho odsunou?“ Mao Zedong rozpozná jejich spiklenecké aktivity, přísně pokárá Chen Bodu a podrobí členy Lin Biaoova spolku sebekritice. Lin Biaoova skupina pochopí, že se události ubírají špatným směrem a osnují vojenský převrat státu. Mao Zedong a Zhou Enlai to vytuší, přijmou příslušná opatření, a tak ho potlačí. Poté, co intriky vyjdou najevo, 13. září 1971 Lin Biao s celou rodinou odlétá, v Mongolsku se ale jejich letadlo zřítí.²⁸ Tento Lin Biaoův pokus o převrat jasně ukazuje, že následkem Velké kulturní revoluce dochází k ničení mnoha základních principů ve Straně. Tato událost přesvědčuje mnoho kádrových pracovníků o neúspěchu teorie i praxe Velké kulturní revoluce. (MD, 117-118)

²⁷ Hlavní členové Lin Biaoova spolku jsou následující: Lin Biao, Ye Qun, Huang Shuisheng 黄水胜, Wu Faxian, Li Zuopeng 李作鹏 a Qiu Huizuo 邱会作. (ČD, 33)

²⁸ „Zcela v totalitním duchu nebyla tato hlavní zpráva dne zveřejňována déle než rok, kdy byla konečně vydána obšírná zpráva spolu s dokumenty a nepřímými důkazy. Co se přesně s Linem stalo, je dodnes záhadou.“ (Fairbank 1998: 442) Úřední zpráva Ústředního výboru Komunistické strany v Číně týkající se zrady Lin Biao je nabídnuta k nahlédnutí v přílohách této práce.

V lednu roku 1976 Zhou Enlai umírá, celá země bezmezně truchlí. Po Zhou Enlaiově smrti zesiluje gang 4 kritiku namířenou proti Deng Xiaopingovi, což jen vzbudí hněv u širokých mas. V roce 1976 na svátek *Qing ming*²⁹ vypuká „hnutí pátého dubna“. Stovky tisíc lidí se svévolně scházejí na Náměstí Brány nebeského klidu 天安门广场 v Pekingu, aby uctily památku Zhou Enlaie a rozzlobeně kárají gang 4. Před Pomníkem lidových hrdinů se hromadí květiny, předkládají se smuteční verše a žalozpěvy. „Zlodusi nám jen způsobili nesnáze, lidi povstaňte a vymýťte tyto kruté ničemy!“ „Dobří muži, hrdinně setřete slzy a udělejte zástupy před naším zesnulým premiérem.“ „Vyžeňte ta monstra bez soucitu, třeba i zbraněmi!“ Mnoho lidí před pomníkem horlivě vyvolávalo podobné slogany a hněvivě obviňovalo gang 4 z pronásledování Zhou Enlaie a ze spiknutí za účelem uzurpování moci ve Straně a jiných zločinů. Jejich průpovědky se brzy rozšířily z Pekingu po celé zemi. Když si gang 4 uvědomil nastalou situaci, rychle vyslal armádu a policii, aby smuteční davy umlčel. Toto povstání truchlících mas, které se vzbouřilo proti gangu 4, bylo sice potlačeno, bylo ale předzvěstí pro rozbití tohoto gangu. Deng Xiaoping je falešně obviněn z událostí na 天安门广场 a je zase svržen. (MD, 34)

Po smrti Zhu Dea 朱德 a poté Mao Zedonga miliony lidí truchlí.³⁰ (MD, 121)

Mao Zedong zemřel 9. září 1976, deset minut po půlnoci. Jeho tělo bylo umístěno do rakve ve Velké síni lidu, kde se tísnily davy lidu. Třebaže byl lid šokován a zamlklý, v Pekingu nikdo neprojevil nával emocí. Sovětský svaz reagoval na Maovu smrt též chladně.³¹ Hua Guofeng 花果丰 pronesl řeč před milionem Číňanů shromážděných na Náměstí Brány nebeského klidu. Velebil Maovy výjimečné schopnosti, byl ale také předán jasný politický vzkaz: Ústřední výbor chválí jako jeden z jeho největších úspěchů potlačení

²⁹ Svátek Qingming 清明 se slaví dva týdny po jarní rovnodennosti. Jeho datum zpravidla připadá na 4., 5. nebo 6. dubna. Číňané projevují úctu zemřelým u jejich hrobů, kde se jim v tento slavnostní den dostává vzácné příležitosti setkat se a hovořit se svými předky. Věří totiž, že smrt neznamená konec existence člověka. Prvním krokem, jímž pozůstalí projevují úctu zemřelým, je úprava hrobů (očistí náhrobní kameny, zbaví hroby plevele a vyzdobí je čerstvými květinami). Poté očistí a osuší listí stromů v okolí hrobek svých předků. Někteří přidají na hroby trochu nové půdy a vysadí v blízkosti hrobů pár nových stromů. Důležitým krokem je položení obětních dáreků na zem před náhrobní kámen. Tyto dárky se různí podle odlišných oblastí v Číně. Vždy zahrnují ovoce, papírové podoby peněz, pečivo, tvrdý alkohol nebo víno. V určený den lidé nejen projevují zármutek nad zemřelými, ale slaví také příchod nového ročního období, návrat teplejšího počasí, začátek zemědělských prací. Tento svátek se také stává příležitostí pro společné rodinné vycházky. (Autor neuveden) **Qingming festival – vzpomínka na zemřelé**. <http://czech.cri.cn/1/2006/04/26/1@28682.htm>, (28. 2. 2008), resumé

³⁰ Vypadalo to, že Číňané Maoa upřímně oplakávají. Já jsem si ale říkala, kolik z těch slzí je skutečně nelíčených. Lidé už měli v přetvařování takovou praxi, že si ho pletli se skutečnými pocity. Oplakávání Maoa možná bylo jen dalším naprogramovaným krokem v jejich naprogramovaných životech. (Changová 1996: 525)

³¹ Noviny *Izvestia* v Sovětském svazu informovaly o Maově smrti ve spodní části na straně 3. Svaz odmítl zaslat kondolenci - co se týče státnické úrovně - a kondolence od ruské Komunistické strany byla Číňany odmítnuta jako nepatřičná. (Spence 1999: 614-15)

oportunistů ve Straně, a to jak v pravici, tak i v levici. List začínal jmény Chen Duxiua 陈独秀, Qu Qiubaa 瞿秋白 a Lisana a končil Peng Dehuaiem,³² Liu Shaoqim, Lin Biaem a Deng Xiaopingem.

18. září, kdy ve tři hodiny odpoledne začínala poslední ceremonie, lid ustal v práci, postavil se do pozoru a v tichosti setrval po tři minuty. Ve stejnou chvíli všechny vlaky, lodě a továrny zapnuly sirény, taktéž na tři minuty. Lidé ze všech státních orgánů, továren, dolů, vojenských jednotek, škol a komun se shromáždili, aby si poslechli živé vysílání rozhlasu nebo se podívali na televizní verzi ceremonií v Pekingu. Byl to tedy Hua Guofeng, který pronesl poslední projev a kterému se dostalo největší pozornosti publika, avšak 4 radikální vůdci Velké kulturní revoluce byli také zviditelněni. Wang Hongwen předsedal konečným ceremoniím. Zhang Chunqiao byl vedoucím smutečního výboru. Jiang Qing, doprovázena vlastními a Moavými pozůstalými dětmi, byla tou prominentní osobou na pohřbu, kamery také zaostřovaly na Yao Wenyuana. (Spence 1999: 615)

Jiang Qingin spolek zahajuje spiklenecká hnutí za účelem uchopení moci.³³ V říjnu téhož roku úřadující Hua Guofeng, Ye Jianying a další podnikají drastické kroky, izolují, vyšetřují gang 4 a následně ho zničí. „Po rozšíření této zprávy se celá země raduje.“ (MD, 121)

Kampaň „za kritiku bandy čtyř“ měla zpočátku všechny rysy ideologických kampaní, jak je známe z období Kulturní revoluce. Banda čtyř a její přívrženci byli obviněni ze snahy zfalšovat Mao Zedongovy předsmrtné směrnice a využít jich ve svůj prospěch. Postupně jim byly kladeny za vinu všechny

³² Peng Dehuai (1898-1974) během čínsko-japonské války zastával funkci vrchního velitele. Účinně připravil rozsáhlý útok, známý jako Ofenzíva sta pluků, zahájený v srpnu 1940, kdy byly po celé severní Číně přerušovány železniční trasy a ničeny opěrné body Japonců, což přineslo jedno z největších vítězství ve válce. V roce 1959 se zúčastnil rozhodujícího setkání vůdců strany v Lushanu. Peng Dehuai, jeden z nejvyšších vojenských velitelů z Yan'anu a Koreje, který byl tehdy jedním z deseti maršálů Lidově osvobozené armády a současně ministrem obrany a Maův spolubojovník po více než 30 let, od samého počátku v Hunanu 湖南, se pokusil Mao informovat o skutečném zhoršení života rolníků během velkého skoku, ale Mao si to vyložil jako osobní útok a zbavil Penga veškeré moci (viz „Hai Rui opouští úřad“). Jedním z předmětů sporu mezi Maem a maršálem Pengem bylo také Pengovo přání učinit Lidově osvobozenou armádu technicky kompetentnější jako Rudou armádu v SSSR. Mao naproti tomu rozvíjel myšlenku použití jaderných bomb jako doplněk partyzánské války a nezabýval se budováním profesionální armády podle ruského vzoru. (Fairbank 1998: 361,413,414,428,430) Zemřel na následky vleklého mučení, které v jeho případě trvalo celých osm let, až do roku 1974. Jeho posledním přáním bylo vidět stromy a denní světlo za okny nemocničního pokoje, přelepené novinovým papírem, a zůstalo mu odepřeno.

³³ Jejich zbraní se stávají Yao Wenyuanem kontrolované sdělovací prostředky – její fotografie se vyskytovaly v tisku mnohem častěji než Hua Guofengovy, který se měl stát hlavou státu. Jiang Qing prý pozměnila text dokumentů Ústředního výboru, aby vyzněly v její prospěch a pak je přikázala publikovat. Ještě za Mao Zedongova života nechala zásobovat šanghajskou milici větším počtem zbraní a vytvořila generální štáb lidových milicí, který se stal protiváhou vojenské komise v Pekingu. Za použití šanghajských milicí se gang pokusil naaranžovat fiktivní puč. Den po Maově smrti dal Wang Hongwen příkaz šanghajské milici střílet od tří hodin ráno do jedenácti večer. Chtěli tak vyvolat nepokoj a dojem ozbrojeného střetnutí. (Bakešová 2003: 108-111)

neúspěchy v hospodářské i vnitropolitické sféře, autorství nejkompromitovanějších dokumentů, a to tak, aby byly kritizovány nedostatky posledních dvaceti let, aniž by byl kritizován sám Mao.

Počátkem roku 1977 bylo okázale vzpomenuo první výročí smrti Zhou Enlaie. Lid se dožadoval potrestání viníků krveprolití na Náměstí Brány nebeského klidu v dubnu 1976.

„Od listopadu 1980 do ledna 1981 probíhal soud s bandou 4. Na lavici obžalovaných zasedli Jiang Qing, Zhang Chunqiao, Yao Wenyuan a Wang Hongwen a spolu s nimi Chen Boda. [...] Skupinu obžalovaných doplnilo pět vysokých důstojníků, kteří se angažovali v Lin Biaově puči v roce 1971. [...]

Tribunál sestával z 35 soudců, kteří byli rozděleni do dvou sekcí, civilní a vojenské. Civilní sekce soudila 'bandu čtyř' a bývalého Maova tajemníka, zatímco před vojenskou sekci předstoupilo pět generálů souzených v souvislosti s případem Lin Biao. Linova skupina byla obžalována z pokusu zorganizovat puč proti Mao Zedongovi, zatímco civilní skupinu obžaloba vinila z pokusu uchvátit moc ve státě. [...]

Obžalovaní byli obviněni z:

- perzekuce vedoucích představitelů strany a vlády a intrik proti diktatuře proletariátu
- pronásledování, mučení a zabití 34 375 lidí
- přípravy ozbrojeného puče v Šanghaji po Mao Zedongově smrti
- účasti na přípravě atentátu proti Mao Zedongovi

První dva body se týkaly všech obžalovaných, třetí pouze 'bandy čtyř' a čtvrtý Lin Biaovy skupiny.

Jiang Qing odmítla nabízené služby advokátů a rozhodla se hájit sama. Mnozí komentátoři připomínají její hereckou minulost a tvrdí, že to byl její největší herecký výkon. Vžila se do role revoluční mučednice, jejímž jediným zločinem je služba vlasti. Neustále opakovala, že vše, co dělala, dělala z pověření a s podporou svého manžela a po odsouhlasení ústředním výborem. [...]

Chen Bodovi, který se od roku 1970 neobjevil na veřejnosti a o kterém se věřilo, že je již mrtev, se před tribunálem objevil zestárlý a skleslý. Kladlo se mu za vinu, že v době 'kulturní revoluce' pronásledoval Deng Xiaopinga (tehdy tajemník KS Číny), Tao Zhua ([...] 陶铸, tehdy tajemník provincie Guangdong), Lu Dingyiho ([...] 陸定一, tehdy vedoucí oddělení propagandy ÚV KS Číny) a další, že se snažil falešným nařčením kompromitovat jednoho ze spoluzakladatelů Čínské lidové osvobozené armády a tehdy předsedu VSLZ Zhu Deho [...], a z pronásledování dalších 84 000, z nichž 2 950 'kulturní revoluci' nepřežilo.

Proces skončil 25. ledna 1981 vynesemím rozsudků: Jiang Qing byla odsouzena k trestu smrti s dvouletým odkladem. Byl to zřejmě politický kompromis. Zatímco podle

práva by si její obvinění žádalo trest smrti bez odkladu, vyslovila se řada vedoucích činitelů proti. Byl mezi nimi i Hua Guofeng. Všeobecně se má za to, že je ke snaze zmírnit rozsudek vedlo vědomí, že i oni byli svým způsobem spoluviníky, nebo naopak strach, že se mnozí z členů KS Číny, především ti, kteří vstoupili do této strany v době 'kulturní revoluce', s názorem Jiang Qing ztotožňují a její okázalou smrt pochopí jako impuls k novým rebeliím proti současnému vedení. [...]

Wang Hongwen byl odsouzen na doživotí [...]. Yao Wenyuan dostal dvacet let a Chen Boda osmnáct. Ostatní, včetně pěti generálů Lin Biaovy skupiny, byli odsouzeni k trestu vězení od šestnácti do osmnácti let. [...] Jak je v Číně v případě prominentních vězňů tradicí, skončili všichni nakonec v domácím vězení, které je sice izolovalo od světa, ale zajistilo jim poměrně slušné podmínky k životu.“ (Bakešová 2003: 157-159)

Obnovení pořádku

Po ukončení Velké kulturní revoluce následovaly dva roky snah o krok kupředu. Konání 11. pléna třetí schůze všečínského shromáždění lidových zástupců znamenalo velký zlom v čínských dějinách. Země vstoupila do nové éry socialismu, modernizace a budování.

Po zažitých zkušenostech si bylo třeba vzít ponaučení z období Velké kulturní revoluce a zavést pořádek v chaosu, který panoval. Zájem Strany se přenesl na stanovení reform, především v oblasti ekonomiky a s tím i spojené otevření se světu. (MD, 124) Během Velké kulturní revoluce došlo k rozbití vzdělávacího systému. Přijímací řízení na vysoké školy bylo zastaveno na 10 let. První kroky k napravení těchto omylů podnikl Deng Xiaoping. Neuplynul ještě ani rok po skončení revoluce a Deng Xiaoping prohlásil, že je nutné prokázat úctu vzdělaným a talentovaným. V říjnu roku 1977 bylo za jeho podpory poprvé obnoveno přijímací řízení na vysoké školy. Vysoké školy tak znovu začaly formovat kvalifikované pracovníky. (ČD, 38)

Deng Xiaoping dále zavedl nový ekonomický systém, vyzvedl koncepci Karla Marxe, a tak se inteligenci, především vědcům, dostalo znovu uznání. „V této epoše byl socialismus i čínský lid pod vedením Komunistické strany vystaven mnoha těžkým zkouškám, prokázal však statečnost a energii.“ (MD, 125)

Obnovení činnosti ve všech sférách v zemi

Vyučující: Naštěstí Ústřední výbor KS zničil spolek vedený Jiang Qing, a tak byl vyhlášen konec Velké kulturní revoluce. Široké masy lidu to přijaly s radostí a doufaly, že se může rychle obnovit a rozvinout ekonomika a zvýšit životní úroveň. Právě v této atmosféře Deng Xiaoping obnovil práci a v roce 1977 poté, co znovu nastoupil do vedoucí pozice, aktivně žádal, aby mohl zajistit vědecké, technické a vzdělávací práce. Všichni se zamyslete, jakou to má příčinu.

Student: Protože mají významný vliv na modernizaci a na výběr a výchovu kvalifikovaných pracovníků.

Vyučující: Po ukončení Velké kulturní revoluce, byl konečně obnoven systém přijímacího řízení studentů. Mezi vámi jsou jistě tací, jejichž rodiče či blízcí se ho zúčastnili. (Studenti se hlásí) Učitel: Popovídej nám, jaký vliv měl na tvou rodinu.

Student: Můj otec se zúčastnil přijímacích zkoušek na vysokou školu potom, co byly obnoveny roku 1977. Mohl poté pracovat, zlepšit si vědomosti a schopnosti, a tak se zvýšila životní úroveň naší rodiny. Sám tak byl přínosem pro budování státu.

Student: Má matka mě vždy nabádala, abych se dobře učil, usiloval o dobré výsledky a dostal se na dobrou vysokou školu.

Vyučující: Dnes máme všichni možnost studovat a toho bychom si měli vážít, navíc máme velmi dobré studijní podmínky, proto bychom jich měli využít a pilně se učit. Z toho, co nám právě naši spolužáci řekli, je zřejmé, že u mnoha lidí a rodin došlo ke změnám. Poukazuje to na začátek přeměny naší země. (NSUM, 156)

“文革”后第一次高考的考场

Je v povaze čínského lidu stavět na nejpřednější místa právě vzdělání. I učebnice Čínské moderní dějiny pro SŠ věnuje na s. 125 místo obrázku znázorňující mladé lidi, kteří se účastní obnoveného přijímacího řízení na vysokou školu.

Dengův režim potřeboval na prvním místě obnovit své právo vládnout tím, že přizná svoje chyby. Pokusil se přezkoumat a napravit nespravedlivé rozsudky vynesené nad několika velkými skupinami osob, počínaje miliony statkářů a kulaků ze začátku padesátých let, půl milionem či více osob označených v letech 1957-8 za „pravičáky“, několika miliony lidí na venkově, označených zpočátku šedesátých let za „protisocialistické živly“, jakož i nejméně tři miliony nespravedlivě souzených kádrů a 300 000 dalších odsouzených za Velké kulturní revoluce. Spolu s jejich rodinami šlo dohromady snad o 100 milionů osob. Mnoho rehabilitací, jako např. u Liu Shaoqiho, muselo být provedeno posmrtně. (Fairbank 1998:450)

17. května 1980 byla na Náměstí Brány nebeského klidu svěšena na jasném nebi národní vlajka. Atmosféra byla obzvlášť slavnostní. Odpoledne představitelé Strany a státu a hlavní delegáti ze všech kruhů (přes 10 000 lidí) přišli do Velké síně lidu, aby se zúčastnili velkolepě organizovaného smutečního setkání. Deng Xiaoping zde řekl: „Dnes pocítujeme hluboké zarmoucení a truchlíme nad smrtí soudruha Liu Shaoqiho, který byl velkým zastáncem marxismu a odbojářem proletariátu. Pro komunistickou věc bojoval celý život. Tento stále zkoušený znamenitý vůdce Strany i státu si získal od obyvatel celé země lásku a respekt.“ Liu Shaoqi byl dřívějším předsedou vlasti, 12. listopadu roku 1969 nás opustil. Proč mu bylo uspořádáno toto smuteční setkání až po deseti letech? To se musí připsat deseti letům zmatků Velké kulturní revoluce. (ČD, 32)

Rehabilitační kampaň byla obrovský projekt a probíhala dohromady pět let. 6. plénum Ústředního výboru po XI. sjezdu v roce 1981 předložilo národu definitivní a závazné zhodnocení Mao Zedongových zásluh a omylů. Mao Zedongovy skutky byly prohlášeny ze 70 procent za dobré a z 30 procent za špatné (stejný poměr, jakým Mao pohlížel na Stalina). V zásadě byl Maův život rozdělen na dvě etapy. Zasloužil se o to, že Komunistická strana Číny a jí kontrolovaná armáda přežily složité období po rozpadu koalice s *Guomintangem*, kdy byly vystaveny krutým výpravám, zachovaly si bojeschopnost během Dlouhého pochodu a zvolily správnou taktiku nové jednotné fronty s *Guomintangem* v době protijaponské války. Plénum vysoce ohodnotilo Maovy zásluhy o vítězství v občanské válce 1946-9, o založení Čínské lidové republiky a úspěchy prvního desetiletí. Mao Zedong se sice dopustil mnoha chyb, nicméně ani tyto chyby nemohou zastínit jeho obrovské zásluhy. Dodnes visí Mao Zedongův portrét na nejprestižnějším místě celé země, nad vstupem do Brány nebeského klidu. (Resumé: Bakešová 2003: 159)

Student by měl být schopen zodpovědět na následující otázky:

Co bylo příčinou Velké kulturní revoluce?

Jak propukla Velká kulturní revoluce?

Proč generace starých státníků povstala a zformovala se v tzv. únorový protiproud? (MD, 117)

Jaké byly konkrétní dopady Velké kulturní revoluce v letech 1967 až 1968 na ekonomiku státu?

Co zapříčinilo náhlé zlepšení ekonomiky v roce 1975? (tamtéž, 121)

Jaké vážné újmy způsobily spolky Lin Biao a Jiang Qing Straně i zemi? (tamtéž, 122)

V jaké nepříznivé důsledky vyústilo toto výše popsání jednání v oblasti kultury, myšlení a politiky?

Na základě našich dnešních znalostí a nároků na právní soustavu a demokracii, jaké bychom si z toho měli vzít ponaučení? (HS, 19)

Vyučující nakonec podotkne: Měli bychom objektivně poznat sami sebe, okolní společnost a neměli bychom slepě uctívat autority a věřit knihám, ale osvobodit se od starých idejí a sami nově tvořit a zlepšovat.

Důvod, proč bychom měli učinit rekapitulaci dějinných událostí, je, že můžeme lépe vykročit kupředu. Je třeba vyřešit problémy, které nám zanechala historie, abychom se stmelili a prozíravě hleděli do budoucnosti. (NSUM, 157-8)

Závěr

Období Velké kulturní revoluce bylo jedno z nehorších v historii Číny. Ovlivnilo i následující vývoj Čínské lidové republiky, která se musela vyrovnat s katastrofálními ztrátami. Vrhlo rovněž stín na Komunistickou stranu Číny. Následující část je věnována rekapitulaci dvou hlavních závažných dopadů Velké kulturní revoluce.

1. Ekonomický dopad

Hnutí Velké kulturní revoluce vneslo chaos do průmyslu. Lidé byli zejména zaměstnání „děláním revoluce“. Četné stávky, výtržnosti, blokáce dopravy, trestání podřízených a naopak napadání vedoucích pracovníků zapříčinily pokles výroby.

Následkem ideologických kampaní a čistek bylo velké množství intelektuálů a vědců zabito, týráno nebo vysláno do pracovních táborů. Mnoho kádrových pracovníků bylo posláno na převýchovu na venkov. Tato potřebná část obyvatelstva se tak nemohla podílet na výrobním procesu. Jejich absence se negativně odrazila na modernizaci a budování státu, které následovalo po Velké kulturní revoluci. Mladí lidé byli zbaveni příležitosti se vzdělávat a dosáhnout odborné kvalifikace. Nemohli se tedy ucházet o zaměstnání s lepším finančním ohodnocením a životní úroveň jejich rodiny byla tím pádem nižší. Paradoxem je, že rozdíl mezi vesnicí a městem se ještě více prohloubil.

Nesmyslná devastace kulturního dědictví je politováníhodná. Z ekonomického pohledu by zachovalé pamětihodnosti také bývaly přispěly k rozvoji turismu a zvýšily státní rozpočet.

Na záporné výsledky ekonomiky mělo bezpochyby vliv přerušování zahraničních vztahů.

2. Dopad na společnost

Období Velké kulturní revoluce se charakterizuje především nedostatkem svobody. Je však nutno si uvědomit, že čínský lid musel zakoušet příkoří už dávno před Velkou kulturní revolucí. Komunisté v čele s Maem byli vítáni jako osvoboditelé od japonské okupace a hrubého zacházení armády *Guomindangu* 国民党. Lidé se nadchli pro myšlenku komunismu. S nadšením a s houževnatostí se pustili do nového budování státu. Věřili, že jejich zemi čeká rozkvět a blahobyt. Nicméně jejich víra byla otřesena během „velkého skoku“. Nesčetné kampaně a čistky, jejichž oběťmi se mohl stát kdokoli, vnesly do jejich života strach. Jejich

vedoucí jednotek měli život svých podřízených pevně v rukou a mohli tak rozhodovat o jejich osudu. Připomíná to vládu starověkých císařů, kdy byl prostý lid rovněž rozdělen do malých skupin, jejichž členové za sebe vzájemně ručili. Každý z nich byl povinen oznámit jakýkoliv přestupek, v opačném případě byl též souzen. V povídkách epochy Tang 唐 a Song 宋 nebo v divadelních hrách epochy Yuan 元 postavy (obzvláště sousedů) také neotálejí a pokud se jim zdá něco jen trošku podivného, chvátají to rychle nahlásit na prefekturu. „Celá Čína byla jako jedno velké vězení. V celé této rozlehlé zemi nebylo místa, kam by se člověk mohl schovat,“ svěřuje se Yong Changová ve své knize Divoké labutě. Člověk jen těžko mohl určit, kdo je jeho přítel a kdo nepřítel. Pokud byl někdo označen za kapitalistu, pravičáka, revizionistu či protirevolucionáře, musel se v tom lepším případě podrobit sebekritice, odolávat veřejnému pokoření a hanbě, v tom horším se dočkal mučení, odsunu do pracovních táborů, odmítnutí lékařské pomoci, či smrti. John K Fairbank odhaduje počet týraných osob během Velké kulturní revoluce na 1 milion. Odhad dalších historiků je několikanásobně vyšší. V této zmatené době docházelo k četným destrukcím rodin. Pokud byl jeden z členů rodiny prohlášen za nekalý a nežádoucí element, pro zbytek rodiny bylo z důvodu bezpečnosti lepší zřít se tohoto člena. Proto docházelo k nechtěným rozvodům. Zvýšil se rovněž počet sebevražd.

Mládež se dobrovolně a bez váhání formovala na pokyn božského Mao Zedonga do rudých gard. V té chvíli jistě netušila, jak velké budou dopady Velké kulturní revoluce, jak moc škodí sami sobě, když provolávala: „Můžeme se vznést k nebi a prorazit zeměkouli, protože naším nejvyšším velitelem je velký vůdce předseda Mao!“ S vervou se mladí lidé odebrali na venkov. Jejich nadšení ale rychle vyprchalo. V mnoha oblastech se dělalo vše ručně. Práce byla navíc úmorná. Často ji doprovázely střevní potíže a kožní vyrážky.

Paradoxem bylo, že během Velké „kulturní“ revoluce kulturní život úplně vymizel. Zábavná místa jako čajovny a bary byla zavřena. Nebyl slyšet zpěv ani zvuk hudebních nástrojů, nesportovalo se a jedinou povolenou četbou byly Mao Zedongovy publikace. Mnoho hodnotných knih bylo spáleno.

Každý si jistě klade následující otázky: „Proč lidé tak slepě následovali rozkazy vydané nejvyššími státníky?“ „Proč se neodvážili protestovat proti absurdním nařízením?“ Klíč k zodpovězení této otázky snad spočívá v mnohaleté konfuciánské tradici. Císař je představen jako vítr a lid jako tráva, která se ohýbá podle vanu větru. Každý měl vždy a bez přemýšlení plnit vůli panovníka – syna nebes, jenž byl obdařen nekonečnou a zázračnou silou. V tomto

období představoval Boha právě Mao Zedong. Byl často vyobrazen v nadpřirozené velikosti obklopen lidmi jako pastýř ovečkami. Rovněž byl často představen jako slunce, které může být pokládáno za symbol života či smrti (na slunci závisí úroda, tím pádem blahobyt či bída). Jedním ze záměrů těchto ilustrací nepochybně bylo neustále připomínat jeho neotřesitelnou moc a vládu. Jeho pokyny byly považovány za zákon. Kult Maovy osobnosti během Velké kulturní revoluce postupně upadal a Maovo velkolepé mauzoleum v Pekingu vzbudilo nelibost u většiny obyvatelstva. Každý měl ještě v paměti nedávné obrovské zemětřesení, které postihlo rodnou zem a zanechalo tisíce obětí.

Hlavní roli však jistě hrála obava z týrání a smrti, navíc se nebylo kde dovolávat spravedlnosti a ochrany. Bylo tedy bezpečnější nemít raději žádný vlastní úsudek. Čínský lid si beztak uvědomoval, že je jejich život naprosto bezcenný.

Následující oddíl je zaměřen na zhodnocení čínských učebnic. Přeložená čínská verze výkladu Velké kulturní revoluce dokazuje, že se čínské učebnice tohoto tématu zhostily dobře. Komunistická strana Číny se neobává zveřejnění citlivých informací, naopak prokázala velmi odvážný a moderní postoj. Odkryla studentům deset let ničení a nepokojů, které se odrazily ve vedení Strany i státu, v kultuře, v ekonomice i zahraniční politice. Strana se nebála prohlásit četné perzekuce politiků, umělců i inteligence za chybné. Dokonce do učebnice příznačně nazvané *Historie a společnost: Tvář v tvář příležitostem a výzvam* zařadila obrázek, na kterém jsou muži potupně vystaveni hanbě a kritice. Počet obětí, pro které se stala Velká kulturní revoluce osudnou, však neuvádí. Úlohou vyučujícího je zdůraznit přiznané omyly a škody, které byly napáchány během tohoto období, a nutnost vzít si z nich ponaučení, a být tak lépe připraveni na budoucí překážky. Možná je tato statečnost právě spojena s označením viníků. Těmi jsou totiž prohlášeni především Mao Zedongova žena Jiang Qing (která do poslední chvíle tvrdila, že jen plnila Maovy rozkazy) a velký zrádce Lin Biao spolu se svými kolaboranty. Předseda Mao Zedong je vyčleněn a je mu projevována jakási shovívavost. Bylo mu přiznáno jen 30% „toho špatného“, avšak čínské učebnice mu nevěnují ani jeden obrázek, který by ho představil během Velké kulturní revoluce, ani podoba Jiang Qing v nich není zveřejněna. Na otázku: „Proč si banda čtyř udržela moc?“ Changová příznačně odpovídá: „Protože byla ve skutečnosti bandou pěti.“ Naopak zobrazení postavy Zhou Enlaie se vyskytuje vícekrát. Je spolu s Deng Xiaopingem spojován zejména s ekonomickými úspěchy, které se mu podařily i přes nepřízeň politické situace. Je taktéž považován za ochránce historických památek a za toho „smířlivého“, který se snažil zjemnit

dopad a nesmyslnost tehdejších pokynů. Učebnice jsou vhodně doplněny nejen obrázky, ale i fotkami, mapami a přehlednými tabulkami. Nicméně komunistický tón, který je použit v pokynech pro vyučující může místy vyznívat zastarale a směšně.

Co se týče rozsahu, který je věnován této tématice v učebnicích, lze říci, že je český student čínštiny na Vysoké škole s touto problematikou obeznámen lépe. Nesmíme ale zapomenout na čínské umělce – režiséry, spisovatele, básníky, dramatiky ad., kteří odvážně odhalují nelidské skutky, spáchané během Velké kulturní revoluce ve svých dílech a stávají se tak nepřímými zprostředkovateli. Současná generace si uvědomuje negativní dopad Velké kulturní revoluce ještě dnes. Ničení tehdejší mládeže jí vzalo příležitost obdivovat některé ze skvostných čínských památek. O hrůzném ponižování a týrání se dočítají v tzv. literatuře jizev a ran. Jistě pochopila nutnost posílení právního systému, který alespoň zčásti zajišťuje větší úctu k lidské bytosti jako takové a nevyhnutelnost koordinace porodnosti, jež přispívá ke zvýšení životní úrovně lidu a je nezbytná po obrovském nárůstu čínského obyvatelstva během Velké kulturní revoluce (nárůst činil podle Johna K. Fairbanka 200 milionů lidí).

Téma Velké kulturní revoluce je velmi rozmanité. Vzhledem k omezenému počtu stran bakalářské práce nebylo zdaleka vyčerpáno. Bylo by vhodné zaměřit se na líčení jednotlivých etap, či na popis dopadu a vlivu Velké kulturní revoluce mnohem detailněji v dalších pracích. Uplatnění dotazníkové metody sloužící pro zjištění konkrétních vědomostí čínských studentů či pro zjištění zážitků samotných pamětníků Velké kulturní revoluce by bylo jistě přínosné a velmi zajímavé.

Resumé v anglickém jazyce

There are two main aims of this thesis. Firstly, the interpretation of the Great Cultural Revolution, based on the analysis of Chinese textbooks. Secondly, the research investigating whether The People's Education Press, which is an inferior corporation to the Ministry of Education of the People's Republic of China and which is in charge of the publication of the Chinese textbooks, conceals to students some negative events during the period of the Great Cultural Revolution.

The chapters presenting the Great Cultural Revolution in the Chinese textbooks and their translations into the Czech language were compared and confronted with the interpretations issued from the publications based on the Cambridge History of China. This study focuses not only on the description of the historical facts, but it also depicts the economic state, the international relations and the living conditions of people. The translations of the top-secret documents of the Central Committee of the Chinese Communist Party were also enclosed to the study.

The result of this research is surprising. The leadership of the Communist Party did not fear publishing several delicate information in the textbooks of Chinese history; on the contrary, it admitted that the movement of the Great Cultural Revolution was false and the impact on the state, party, public and economics was disastrous. The Party demonstrated a courageous attitude, while putting Mao Zedong's role aside.

Seznam literatury

1) Čínské učebnice

FENG, Changyun a LI, Minghai, ed. 高中历史课程标准教师读本 [Standardní příručka pro vyučující předmětu čínských dějin na střední škole]. 武汉: 华中师范大学出版社, 2003. 53 s. ISBN 7-5622-2784-5.

Kechengjiaocai yanjiusuo, ed. 历史与社会, 我们面对的机遇与挑战, 九年级 [Historie a společnost: Tváří v tvář příležitostem a výzvám, devátý ročník]. 北京: 人民教育出版社, 2006. ISBN 7-107-17750-8.

Kechengjiaocai yanjiusuo, ed. 历史与社会, 我们传承的文明, 八年级 [Historie a společnost: Zděděná kultura, osmý ročník]. 北京: 人民教育出版社, 2005. ISBN 7-107-17118-6.

TAN, Fang, ed. 中国近现代史纲要 [Resumé čínských novodobých dějin]. 北京: 人民出版社, 2006. 393 s. ISBN 7-01-005444-4.

WANG, Hongzhi, ed. 中国历史, 八年级, 下册 [Čínské dějiny pro 8. ročník, druhý díl]. 北京: 人民教育出版社, 2004. 120 s. ISBN 7-107-15579-2.

WANG, Hongzhi a SHI, Mingxun, ed. 中国近代现代史, 全日制普通高级中学教科书, 下册 [Čínské moderní dějiny, učebnice pro SŠ]. 北京: 人民教育出版社, 2003. 132 s. ISBN 7-107-15656-7.

WANG, Huilin, ed. 中国现代史, 第二版 [Čínské moderní dějiny, díl 2.]. 北京: 高等教育出版社, 2003. 570 s. ISBN 7-04-011057-1.

ZHO, Jun, ed. 新课标新教材师备课方略-初中历史 [Nový stručný učební materiál pro vyučující sloužící jako příprava pro výuku dějin na střední škole]. 北京: 现代教育出版社, 2005. 193 s. ISBN 7-80196-030-0.

ZHU, Hanguo, ed. 普通高中课程标准实验教科书, 历史必修, 第二册 [Jednoduchá standardní experimentální učebnice požadovaná pro výuku historie na SŠ]. 北京: 人民大版社, 2006. ISBN 7-01-004430-9.

2) Ostatní publikace

BAKEŠOVÁ, Ivana. *Čína ve XX. století*, díl 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 218 s. ISBN 80-244-0611-X.

CHANGOVÁ, Jung. *Divoké labutě*. Přel. Kateřina Brabcová a Miachaela Ponocná. Praha: Knižní klub, 1996. 539 s. ISBN 80-7176-389-6.

FAIRBANK, John F. [King]. *Dějiny Číny*. Přel. Martin Hála a kol. Praha: LN, 1998. 693 s. ISBN 80-7106-249-9.

LAWRANCE, Alan. *China Since 1919 – Revolution and Reform*. London: Routledge, 2004. 285 s. ISBN 0-415-25142-7.

SPENCE, Jonathan D. *The Search for Modern China*. 2. vyd. London: W.W. Norton&Company Ltd, 1999. 728 s. ISBN 0-393-97351-4.

Seznam příloh

Šestnáctibodový dokument s pokyny Ústředního výboru

Postoj armády k rudým gardám

Lin Biaův pokus o uchopení moci

Odsouzení Liu Shaoqiho

Přílohy

1. Šestnáctibodový dokument s pokyny Ústředního výboru

I. Nová etapa v socialistické revoluci

Velká proletářská kulturní revoluce se nyní rozšiřuje ve velkou revoluci, která se nejnitterněji dotkne lidu a ustanovuje novou etapu v rozvoji socialistické revoluce v naší zemi a tato fáze bude hlubší a obsáhlejší ...

II. Hlavní směr

Masy dělníků, zemědělců, vojáků, revolučních intelektuálů a kádrů utvoří hlavní sílu ve Velké kulturní revoluci. Velké množství revolučních mladých lidí, dříve neznámých, se stane odvážnou a troufalou mládeží, která prorazí cestu. Jsou rázní a inteligentní. Prostřednictvím uveřejněných plakátů s velkými znaky v médiích a rozsáhlých debat odkryjí a důkladně zkritizují a veřejně napadnou schované představitele buržoazie...

III. Smělost především, odvážně vyburcovat masy

Nastala situace, kdy osoby, které mají na starost stranické organizace, stojí v čele hnutí a troufají si vyburcovat masy.

V mnoha jednotkách mají jistí lidé chabé porozumění pro úkoly vedení v tomto velkém boji, jejich vedení není vůbec svědomité, ani efektivní a jsou tedy nekompetentní.

V některých jednotkách se lidé, kteří se dopustili omylů v minulosti, obávají, že je masy dopadnou. Pokud vykonají skutečnou sebekritiku a přijmou kritiku mas, Komunistická strana a masy budou tolerovat jejich chyby.

Některé jednotky jsou kontrolovány těmi, kteří se vetřeli do Strany a vydali se kapitalistickou cestou. Takové vlivné osoby se velice obávají být odhaleny masami, a proto hledají jakoukoli možnou záminku, aby potlačily toto masové hnutí...

IV. Nechat masy, aby se v tomto hnutí vzdělávaly samy

Spoléhejte se na masy a respektujte jejich iniciativu. Zbavte se bázně. Neobávejte se zmatků. Předseda Mao nám často říkal, že revoluce nemůže být tak uhlazená, tak jemná, tak umírněná, laskavá, galantní, střízlivá a ušlechtilá. Nechejte masy, aby se vzdělávaly samy v tomto velkém revolučním hnutí a uče se rozlišovat mezi dobrými a špatnými, správnými a nesprávnými způsoby konání ...

V. Rozhodně požadovat třídní vedení Strany

Kdo jsou naši nepřátelé? Kdo jsou naši přátelé? Toto je nejdůležitější otázka pro revoluci a rovněž tak i pro Velkou kulturní revoluci.

VI. bod hovoří o rozporech mezi lidmi i nepřáteli.

VII. Být v gardách proti těm, kteří označují revolucionářské masy za protirevolucionářské

Někteří lidé v jistých školách, jednotkách a pracovních skupinách Kulturní revoluce napadají masy, které je kritizují na plakátech s velkým znaky.

VIII. Otázka kádrů

Kádrové spadají přibližně do těchto 4 následujících kategorií:

- dobrá
- poměrně dobrá
- ti, kteří se dopustili vážných omylů, ale nestali se protistranickými, protisocialistickými pravičáky
- malý počet protistranických, protisocialistických pravičáků

Protistranictví, protisocialistictví pravičáci musí být zcela odhaleni, být jim dokázán omyl, musí být svrhnuti a úplně zdiskreditováni a jejich vliv musí být eliminován.

IX. Kulturní revolucionářské skupiny, komise a kongresy

Mnoho dobrých věcí vzešlo z Velké proletářské kulturní revoluce. Kulturní revoluční skupiny, komise a další organizované útvary vytvořené masami v mnoha školách a jednotkách jsou něco nového a mají velkou historickou důležitost ... Boj proletariátu proti starým myšlenkám, kultuře, zvykům a obyčejům, které tu přetrvávají, bude trvat ještě dlouho. Proto tedy kulturní revolucionářské skupiny, komise a kongresy nemohou být jen dočasnými, ale stálými organizacemi. Nejsou účelné jen pro školy, vládu a další organizace, ale obecně i pro továrny, doly a další podniky, pro města a vesnice. Je nutné zavést systém voleb, - jak to bylo v Pařížské komuně - pro volení členů do kulturních revolucionářských kongresů. List kandidátů by měl být navržen po jednání revolučními masami a volby by se měly konat po tom, co masy znovu a znovu prodiskutují tyto listy.

X. Vzdělávací reforma

Během Kulturní revoluce tento fenomén, jímž je převaha buržoazních intelektuálů na našich školách, musí být úplně změněn. V každém typu škol musíme zavést koncepci vyvinutou soudruhem Mao Zedongem, která spočívá ve vzdělání, jež slouží proletářské politice a výchově, kombinované s produktivní prací a takto dát možnost vzdělání, které rozvíjí morálně, intelektuálně a fyzicky a formuje pracovníky se socialistickým uvědoměním a výchovou.

XI. Otázka jmenovitého kritizování v tisku

Jmenovitá kritika kohokoliv v tisku by měla být rozhodnuta až po jednání stranické komise na té samé úrovni a v některých případech by měla být předložena stranické komisi na vyšší úrovni ke schválení.

XII. Politika týkající se vědců, techniků a běžných zaměstnanců

Vědci, technici a zaměstnanci musí být vlastenečtí a energicky pracovat. Nesmí být proti Straně a socialismu a udržovat nepovolené spojení s cizími zeměmi. V tomto hnutí se bude pokračovat v jednotkové politice a kritice...

XIII. Otázka uspořádání a zapojení socialistického vzdělávacího hnutí ve městech a na venkově

Socialistické vzdělávací hnutí, jež se ubírá na venkov a do podniků ve městech by nemělo způsobit zmatek tam, kde původní uspořádání jsou osvojena a hnutí se dobře vyvíjí, ale mělo by pokračovat v souladu s původními opatřeními. Jinak otázky vyplývající z nynější Velké proletářské kulturní revoluce by měly být debatovány masami ve vhodnou dobu, stejně jako důrazné podporování proletářské ideologie a vymýcení ideologie buržoazní.

XIV. Pevně se chopit revoluce a vzpružit výrobu

Cílem Velké proletářské kulturní revoluce je způsobit převrat v ideologii lidu a dosáhnout skvělejších, rychlejších, lepších a ekonomičtějších výsledků ve všech oblastech práce. Jestliže jsou masy plně vyburcovány a jsou vykonána správná opatření, je možné pokračovat v Kulturní revoluci i produkci, aniž by si navzájem překážely, zatímco bude zajištěna vysoká kvalita naší veškeré práce.

XV. Ozbrojené síly

V armádě by mělo být kulturní revoluční a socialistické vzdělávací hnutí realizováno v souladu s instrukcemi Vojenské komise Ústředního výboru Komunistické strany a Hlavního politického odboru Lidově osvobozené armády.

XVI. Mao Zedongovy názory jsou směrodatné pro Velkou proletářskou kulturní revoluci

Ve Velké proletářské kulturní revoluci je povinné držet nahoře rudou zástavu Mao Zedongova myšlení. Hnutí pro tvořivé studium a použití děl předsedy Mao Zedonga by se měla přenést na masy dělníků, rolníků a vojáků. Mao Zedongovy instrukce by měly být směrodatnými pro činnosti v Kulturní revoluci.

„Decision of the CCP Central Committee Concerning the Great Proletarian Cultural Revolution“, Peking Review, No. 33, 12 August 1966 (Lawrance 2004: 190-4)

2. Postoj armády k rudým gardám

Nanejvyšší tajné pokyny zakazující použití ozbrojené síly, 21. října 1966

Když studenti nedávno demonstrovali v ulicích Guilinu 桂林, Xi'anu 西安, Lanzhou 兰州, Baotou a jiných místech, tamější stranické a vládní orgány žádaly, aby se ozbrojení vojáci mobilizovali a ochránili je. V Guilinu byla pro případnou potřebu svolána celá jednotka. V jiných místech bylo požadováno, aby byla poslána auta vojáků do továren a škol, aby odradili studenty od demonstrace. Výsledkem tedy je, že vztah mezi armádou a studenty je velmi napjatý a někteří studenti a masy se dostali do sporů s vojáky a vyvěsili plakáty s velkými znaky. Učitelé a studenti v některých školách zaplavili Ústřední vojenskou komisi telegramy, kde tvrdili, že někteří revoluční učitelé a studenti jsou obklíčeni armádou. Situaci, kdy se armáda postavila proti revolučním studentům, musíme považovat za krajně vážnou. Proto jsme tedy vydali následující nařízení:

1 Žádná skupina ozbrojených sil nesmí za žádných okolností překazit studentské hnutí silou, tím spíše zahájit palbu na studenty. V opačném případě to bude považováno za politický přestupek, který bude kázeňsky potrestán.

2 Jestliže místní stranické a vládní orgány vyzvou armádu, aby asistovala při oslavách státního svátku, armáda smí s dovolením Stranické komise vojenské oblasti poskytnout omezený počet mužů, ale ti nesmí být za žádných okolností ozbrojeni.

3 S přihlédnutím na situaci, místní Stranické a vládní orgány smí mobilizovat armádu, ale jen s povolením Ústřední vojenské komise.

4 Armáda by neměla zasahovat, když dojde ke střetu mezi studenty nebo studentů s masy. Jasně případy aktivní protirevoluce - jako zabití, zhářství, otrava, zničení majetku a krádež - by měly být projednány v souladu s právy místních veřejných bezpečnostních orgánů. V takových případech, kdy síla těchto orgánů je nedostatečná a pokud žádosti o pomoc jsou podány, armáda smí poskytnout podporu.

5 Armáda by neměla posílat vojáky do továren a škol, aby se angažovali v propagaci a diskuzích.

6 Armáda by neměla bránit ve vylepování plakátů s velkými znaky kritizující místní školy, továrny a vládní orgány. Armáda by měla srdečně uvítat tyto plakáty, které se objeví v místních školách, továrnách a vládních úřadech.

7 Ten, kdo se pokusí zamezit šarvátkách, utéct a skrývat ve vojenských prostorách, by měl být požádán, aby se vrátil, odkud přišel, a neměl by mu být poskytnut úkryt.

Všechny jednotky musí plně respektovat a vykonávat výše uvedená nařízení.

„The People’s Liberation Army is Ordered not to Curtail the Cultural Revolution“, 21 August 1966, Michael Shoenhals, ed., *China’s Cultural Revolution 1966-1969: Not a Dinner Party* (Armonk, New York: M. E. Sharpe, 1996), pp. 48-9 (Lawrence 2004: 194-5)

3. Lin Biaův pokus o uchopení moci

Oficiální zpráva Ústředního výboru Komunistické strany Číny o Lin Biaově protistranickém zákroku 12. září 1971 (nanejvýš tajný dokument)

12. září, když předseda Mao vykonával inspekční cestu na jihu Číny, Lin Biao toho využil a pokusil se nedaleko Šanghaje vyhodit vlak do vzduchu, ve kterém předseda Mao jel, aby provedl svůj záměr zavraždit předsedu Mao. Když spiknutí selhalo a bylo odhaleno, Lin Biao odpoledne 12. září rychle opustil Peking a nastoupil do Brity vyrobeného vojenského letadla s úmyslem vydat se nepřátelům a zradit svou vlastní zem. Potom, co přeletěl státní hranice, letadlo se zřítilo v Mongolsku. Lin Biao, Ye Qun (jeho žena), Lin Liguo (jeho syn) a pilot tam našli svou smrt. Lin Biao svým aktem - vzdát se nepřátelům a zradit svou vlast – přivolal vlastní zkázu. Jeho smrt nemůže napravit jeho zločiny a on se stane navždy nechvalně proslulým. Nejhorší bylo, že Lin Biao odcizil obrovské množství tajných dokumentů a cizí měny a střelbou zranil jednoho ze svých osobních strážců. Lin Biaovi stoupenci Yu Xinye, Zhou Yuzhi a Chen Liyun odděleně letěli ve dvou vojenských helikoptérách ve snaze uniknout ze země. Byli zadrženi pekingskými jednotkami leteckých sil. Yu Xinye a Zhou Yuzhi zastřeli piloty a pak spáchali sebevraždu. Chen Liyun byl po boji vážně zraněn. Všechny dokumenty, které měli s sebou na palubách, byly získány zpět. Lin Biaova dcera upřednostnila státní zájmy před poslušností k rodičům tím, že odmítla uprchnout s Lin Biaem a nahlásila včas situaci premiérovi a tím tak zmařila otcův nestvůrný komplot. Lin Toutou tím vykonala skvělou službu Straně i státu a pomohla Ústřední komisi rozbít vážný protirevoluční převrat.

Official Communiqué on the Death of Lin Biao, 18 September 1971, Issues and Studies, No. 6, March 1974. (Lawrence 2004: 212)

4. Odsouzení Liu Shaoqiho

Velký darebák Liu Shaoqi je osudný nepřítel pro dělnickou třídu, 10. ledna 1969

Liu Shaoqi byl odvolán ze svého postu hlavy státu v říjnu roku 1968 a zemřel na nemoc a na její zanedbání v roce 1969.

Během posledních několika desítek let maskující se jako „vůdce dělnického hnutí“ se velký darebák Liu Shaoqi dopouštěl podvodů a vydírání a spáchal nespočet zločinů. Dělal všechno pro to, aby zradil diktaturu dělnické třídy, rázně rozšiřoval teorie „třídní kolaborace“ a vymírání „třídních bojů“ a snažil se oslabit revolucionářský duch dělnického hnutí a zkorumpoval a rozložil řady dělnické třídy. V rozhodujících momentech revoluce brutálně potlačoval dělnické hnutí a marně se snažil zlikvidovat Proletářskou revoluci a svrhnout proletářskou diktaturu. Je to šakal ze stejného doupěte jako světoví darebáci, staří nebo noví – Bernstein, Kautsky, Chruščov, Thorez, Togliatti a jim podobní. Je osudným nepřitelem dělnické třídy...

Po osvobození země použil velký darebák Liu Shaoqi stranickou a vládní moc a zcela se postavil na stranu buržoazie, aby povzbudil kapitalisty v boji proti dělníkům. Vždy se stavěl proti Maovu skvělému učení o rozsáhlých masových hnutích v továrnách a dolech, nařkl masová hnutí jako něco, co začalo nahodile, a bránil jim v postupu. Pod štítem „vědeckého řízení“ kontroloval a trestal dělníky a obhajoval posílení kapitalistické disciplíny. Když se bouře Velké proletářské kulturní revoluce blížila, Liu Shaoqi nepřátelsky povolal buržoazní reakcionářskou linii, aby potlačila revolucionářské masy a podnikla útoky proti revolucionářům a marně se snažil zarazit hnutí Velké proletářské kulturní revoluce osobně iniciované předsedou Maem. Četné zločiny týkající se potlačení dělnického hnutí vychytralého darebáka Liu Shaoqiho před a po osvobození ho plně usvědčují, že byl největším vyzvědačem poslaným Čankajškovým režimem mezi řady dělnické třídy.

Během posledních desítek let, se Liu Shaoqi vždycky postavil za buržoazii a vlastníky půdy. Vyhovujíc potřebám imperialismu, modernímu revizionizmu a reakcionářství Guomintangu zradil základní zájmy dělnické třídy a spáchal obrovské zločiny... Musíme pokračovat a prohloubit kritičnost revolučních mas a zapudit a důkladně zničit Liu Shaoqiho škodlivý vliv protistranického revizionářského směru v dělnickém hnutí.

Big Scab Liu Shao-chi Is the Mortal Foe of the Working Class, 10 January 1969, Peking Review, No. 2, pp. 12-14 (Lawrence 2004: 201-2)